

RICHTLIJNEN MILIEU-EFFECTRAPPORTAGE

931-40(29)

RICHTLIJNEN TEN BEHOEVE VAN HET OPSTELLEN VAN EEN MILIEU-
EFFECTRAPPORT VERBETERING VESTINGWALLEN GORINCHEM

RICHTLIJNEN TEN BEHOEVE VAN HET OPSTELLEN VAN EEN MILIEU-
EFFECTRAPPORT VERBETERING VESTINGWALLEN GORINCHEM

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
4 juni 1998

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1.....	3
1. Inleiding	3
Hoofdstuk 2.....	4
2. Probleemstelling en doel.....	4
2.1 Probleemstelling.....	4
2.2 Beleid	4
2.3 Doelstelling en beoordelingscriteria.....	5
Hoofdstuk 3.....	6
3. Te nemen besluiten en te volgen procedures	6
Hoofdstuk 4.....	7
4. Bestaande situatie, autonome ontwikkeling en visie op de ontwikkeling van het gebied	7
4.1 Bestaande situatie in het plangebied.....	7
4.2 Autonome ontwikkeling.....	8
4.3 Visie op de ontwikkeling van het gebied	8
Hoofdstuk 5.....	9
5. Voorgenomen activiteit en varianten/alternatieven	9
Hoofdstuk 6.....	11
6. Beschrijving van de gevolgen voor het milieu.....	11
6.1 Algemeen	11
6.2 Milieucompartimenten	12
6.2.1 Geomorfologie en bodem.....	12
6.2.2 Grond- en oppervlaktewater	12
6.2.3 Flora en fauna	12
6.2.4 Cultuurhistorische aspecten.....	12
6.2.5 Landschappelijke aspecten.....	12
6.2.6 Woon- werk- en leefmilieu.....	12
Hoofdstuk 7.....	13
7. Vergelijking van varianten.....	13
Hoofdstuk 8.....	14
8. Overzicht van leemten in kennis, informatie en evaluatie.....	14
8.1 Leemten in kennis en informatie.....	14
8.2 Evaluatie	14
Hoofdstuk 9.....	15
9. Vorm en presentatie van het MER	15
Hoofdstuk 10	16
10. Inspraak en adviezen	16

HOOFDSTUK 1

1. INLEIDING

In 1993 werd door de Commissie Boertien haar advies over rivierdijkversterking uitgebracht. De commissie is van mening, dat in dijkversterkingsplannen meer aandacht moet worden besteed aan de waarden van landschap, natuur en cultuurhistorie (de LNC-waarden). Dit kan onder meer door het 'uitgekiend ontwerpen': het optimaliseren van het ontwerp bij toepassing van traditionele constructiemethoden en het toepassen van bijzondere constructies en constructiemethoden in knelpuntsituaties.

In 1994 heeft tevens een herziening van het Besluit Milieu-effectrapportage plaatsgevonden. Bij deze herziening werd (op advies van de Commissie Boertien) onder andere bepaald dat ten behoeve van rivierdijkversterking een milieu-effectrapport diende te worden opgesteld.

In 1996 is begonnen met een inventarisatie van gegevens voor verbetering van de vestingwallen van Gorinchem. In dat kader is thans ook het opstellen van een MER aan de orde. Daartoe is door de initiatiefnemer van de dijkversterking, het hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden, op 20 januari 1998 een startnotitie m.e.r. ingediend bij Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. Dit college is in deze procedure het bevoegd gezag, omdat zij het m.e.r.-plichtige besluit, de goedkeuring van het dijkversterkingsplan ex artikel 7 van de Wet op de waterkering, neemt.

De startnotitie heeft van 9 februari tot 9 maart 1998 ter inzage gelegen.

Door Gedeputeerde Staten zijn in hun rol als bevoegd gezag deze richtlijnen voor het op te stellen MER vastgesteld. Daartoe is op 6 april 1998 door de Commissie voor de Milieu-effectrapportage een advies ingediend. Tevens is een aantal inspraakreacties binnengekomen. Deze zijn vermeld in hoofdstuk 10.

Aan de hand van deze richtlijnen dient initiatiefnemer het MER op te stellen. Naar verwachting zullen de milieugevolgen zich met name op het gebied van de cultuurhistorische en natuurwaarden bevinden. Daarom dient de meeste aandacht hieraan besteed te worden. De milieu-aspecten dienen kwalitatief, maar ook zoveel mogelijk kwantitatief te worden beschreven.

In het kader van het 'MER op maat'-beleid van de provincie Zuid-Holland zal het MER zich kunnen toespitsen op de uitwerking van een combinatie van meest milieuvriendelijk alternatief en voorkeursalternatief. Daarbij kunnen de hoofdlijnen van de selectie van varianten in het MER worden overgenomen. De motivering van de selectiekeuze staat in de startnotitie uitgebreid verwoord.

HOOFDSTUK 2

2. PROBLEEMSTELLING EN DOEL

In het MER dient een beschrijving te worden gegeven van hetgeen met het voornemen wordt beoogd, tegen de achtergrond van een uitgewerkte probleemstelling.

Een aantal van de hieronder gestelde vragen wordt in de startnotitie reeds uitgebreid beantwoord. In die gevallen kan worden volstaan met het aangeven van de hoofdlijnen van de beantwoording en de conclusies.

2.1 Probleemstelling

2.1.1 Geef aan waarom voor het in de startnotitie aangegeven traject dijkversterking noodzakelijk is.

Ga hierbij in op de keuze voor en de achtergrond van de voor het traject van toepassing verklaarde veiligheidsnormen.

2.1.2 Geef aan op welke criteria de keuze voor de verscheidene deeltrajecten is gebaseerd.

2.1.3 Werk de in de startnotitie globaal aangegeven tekortkomingen per deeltraject nader uit. Geef daarbij een beschrijving van:

- * de plaatsen waar de kruinhoogte van wallen en waterkerende kunstwerken te laag is;
 - * de ondergrond op plaatsen waar macrostabiliteit, al dan niet in combinatie met opdrukken (hydraulische grondbreuk) een probleem vormt;
 - * de sterkte van de muur, waar deze als onderdeel van de waterkering niet voldoet;
 - * de ondergrond en kwelwaterstromen op plaatsen waar gevaar voor piping bestaat;
 - * de waterdoorlatendheid van muren en aarden vestingwallen onvoldoende is;
 - * de locaties waar de erosiebestendigheid van de dijktaluds onvoldoende is.
- De beschrijvingen kunnen worden geïllustreerd met representatieve bodemlengteprofielen en dwarsdoorsneden.
Betrek bij de probleembeschrijving de ervaringen met de recente hoogwaters.

2.1.4 Geef de maatgevende hoogwaterstanden aan en geef eventuele andere criteria die richtinggevend zijn voor de te kiezen oplossingen.

Geef op grond van nauwkeurige berekeningen in het MER aan welke consequenties deze standen hebben voor de onderscheiden deeltrajecten (bijvoorbeeld kruinhoogte, stabiliteit). Ga in dit verband met name ook in op de achtergronden en de consequenties van de keuze voor het golfoverslagcriterium en de eisen die vanuit het cultuurtechnisch en dijktechnisch beheer worden gesteld.

2.2 Beleid

2.2.1 Schets het huidige en in ontwikkeling zijnde landelijk, provinciaal, gemeentelijk en waterschapsbeleid inzake dijkversterking, natuur en landschap (inclusief het beleid ten aanzien van compensatie van schade aan natuur en landschap), recreatie en ruimtelijke ordening, voorzover relevant voor het dijkversterkingstraject.

Besteed hierbij in ieder geval aandacht aan de beleidslijn 'Ruimte voor de Rivier' en het onderzoeksprogramma IVR van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Betrek bij deze beschouwing eveneens de studie die door het Ministerie en de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland is uitgevoerd naar de mogelijkheden voor rivierkundige compensatie van buitendijkse versterkingswerken.

Geef aan welke (overige) plannen en besluiten randvoorwaarde-stellend zijn voor of beperkingen opleggen aan de dijkversterking. (onder andere gemeentelijke besluitvorming inzake de dijkbebouwing, bestemmingsplan, streekplan).

- 2.2.2 Geef aan welke ruimtelijke en andere beperkingen naast de technische problematiek van de dijk zelf, gelden voor het gekozen traject en zijn directe omgeving.

2.3 Doelstelling en beoordelingscriteria

- 2.3.1 Geef op grond van de uit de voorgaande richtlijnen voortgekomen probleemstelling de hoofddoelstelling(en) en nevendoelestellingen of randvoorwaarden aan van de voorgenomen activiteit.

Besteed daarbij ook aandacht aan de randvoorwaarden die vanuit de LNC-waarden aan de dijkversterking worden gesteld.

Besteed aandacht aan de interne strijdigheid (knelpunten) van de LNC-waarden (onderling) en in hoeverre knelpunten als aandachtspunt voor het ontwerp kunnen dienen.

Licht in dat kader uitgebreid toe, waarom de hoogste prioriteit bij de cultuurhistorische betekenis van de vestingwallen wordt gelegd en hoe de aspecten landschap, natuur en recreatie zich verhouden tot die van cultuurhistorie, ook voor wat betreft het gebruik van bermen.

Ga bij het ontwikkelen van de doelstellingen uit van een integrale aanpak.

HOOFDSTUK 3

3. TE NEMEN BESLUITEN EN TE VOLGEN PROCEDURES

- 3.1 Geef aan ten behoeve van welk(e) besluit(en) dit MER wordt opgesteld. Geef aan wie dit besluit neemt en wat de status hiervan is.
- 3.2 Beschrijf van alle te nemen besluiten de te volgen procedures en geef daarbij een tijdschema aan. Geef hierin duidelijk de fasering aan, alsmede de inspraakmomenten.
- 3.3 Geef aan welke (eventuele) andere dan in 3.1 bedoelde besluiten nog dienen te worden genomen alvorens het dijkversterkingsplan kan worden vastgesteld. Beschrijf de procedures die hiervoor moeten worden gevolgd. Geef tevens aan welke (eventuele) medewerking derden hiertoe moeten verlenen.

HOOFDSTUK 4

4. BESTAANDE SITUATIE, AUTONOME ONTWIKKELING EN VISIE OP DE ONTWIKKELING VAN HET GEBIED

De bestaande toestand (waaronder die van het milieu) binnen en, zonodig, in de omgeving van het dijktraject en de te verwachten autonome ontwikkeling daarvan, dienen zowel kwalitatief als kwantitatief te worden beschreven.

Beschouw per te verwachten effect een studiegebied, dat het plangebied en, zonodig, aangrenzende gebieden omvat.

De beschrijving dient zich met name te richten op de voor de visie-ontwikkeling van belang zijnde aspecten en die aspecten waarvan wordt voorzien dat deze door de voorgenomen activiteit en de varianten kunnen worden beïnvloed.

Voor wat betreft de LNC-waarden dient, naast een beschrijving, eveneens een waardering van de elementen plaats te vinden, waar mogelijk kwantitatief onderbouwd.

De mate van detail van de beschrijving dient te worden afgestemd op de te verwachten effecten.

De omvang van het studiegebied dient te worden afgestemd op de maximale reikwijdte van de diverse effecten.

Bezie of een beschrijving op twee schaalniveaus, te weten dat van het gehele plangebied en dat van de deeltrajecten toegevoegde waarde heeft.

4.1 Bestaande situatie in het plangebied

4.1.1 Beschrijf de bestaande situatie in het plangebied (waaronder de toestand van het milieu). Bij de beschrijving kan worden voortgebouwd op de informatie uit de startnotitie.

Bij de beschrijving dienen tevens de omliggende gebieden te worden betrokken voorzover die door de dijkversterking kunnen worden beïnvloed.

Betrek in de beschrijving met name:

- ruimtelijke situatie: de kenmerken van de inrichting van het gebied, de ontsluiting en de karakteristieke elementen alsmede het (recreatieve) gebruik, inclusief (erf)beplantingen;
- de karakteristieken van het huidige profiel, met name de relatief steile taluds en de binnendijkse bermen;
- cultuurhistorische waarden, die aanwezig zijn op of in de directe nabijheid van het dijkversterkingstraject, dan wel op enige afstand zijn gelegen, maar door de dijkversterking (kunnen) worden beïnvloed;
- bodem: geologische en geohydrologische situatie en bodemarchief;
- watersysteem: de waterhuishoudkundige situatie alsmede de oppervlaktewaterkwaliteit, de kwaliteit van het grondwater en van de waterbodems. Geef hierbij de interne samenhang aan en de samenhang met de gebiedsfuncties;
- milieubelasting van bodem, grondwater en oppervlaktewater (inclusief aanwezigheid verontreinigde bodems) en de mogelijke oorzaken hiervan, waaronder de landbouw (rundveehouderij) en aanwezigheid van onder andere ongerioleerde bebouwing, vuilstorten etcetera.

4.1.2 Beschrijf de aanwezige vegetatie en (avi)fauna en de ecologische betekenis daarvan. Ga in op de betekenis van de soortenrijkdom en kenmerkende levensgemeenschappen op lokaal, regionaal en (inter)nationaal niveau.

Geef aan voor welke ingrepen zij kwetsbaar/gevoelig zijn.

Beschrijf het functioneren van de ecologische infrastructuur. Schenk daarbij aandacht aan knelpunten/barrières.

Besteed aandacht aan de aanwezigheid van soorten van Glanshavervegetatie op de dijktaaluds in verband met het al dan niet terugzetten van zodegrond of sparen van bovenste taluddelen.

Geef een beschrijving van de voorkomende muurvegetatie (beschermd plant).

- 4.1.3 Geef een beschrijving van de landschapstypen in de directe omgeving van het dijktraject, met bijbehorende visuele kenmerken (open en gesloten ruimten) en de cultuurhistorische en geografische elementen. Vermeld voorzover relevant archeologische vindplaatsen. Ga daarbij ook in op de huidige belevingswaarde en de historische ontwikkeling van de wallen.
- 4.1.4 Beschrijf de totale (droge en natte) infrastructuur van het gebied, waarbij ook ingegaan wordt op de ondergrondse infrastructuur. Geef tevens de ontsluitingsroutes van het gebied aan, alsmede de daarop voorkomende verkeersdruk en de daaruit voorkomende geluidshinder.

4.2 Autonome ontwikkeling

Onder de autonome ontwikkeling wordt de ontwikkeling in het plangebied bedoeld, indien de dijkversterking niet wordt uitgevoerd. Gelet op het karakter van de voorgenomen activiteit zal de autonome ontwikkeling als referentiesituatie kunnen worden gebruikt. Bij de autonome ontwikkeling wordt rekening gehouden met de verwachte ontwikkeling in het gebied waarin het dijktraject is gelegen, met onder andere de verwachte ontwikkeling van natuur en landschap en met de gevolgen van overige plannen en maatregelen die reeds zijn vastgesteld.

Beschrijf de autonome ontwikkelingen voor de aangegeven plangebieden en studiegebieden ten aanzien van de in 4.1 genoemde aspecten. Ga daarbij tevens in op de mogelijke (na-ijlings)effecten van lopende of inmiddels voltooide activiteiten of ingrepen in de omgeving, alsmede van activiteiten/ingrepen waarvan redelijkerwijs is te voorzien dat deze nog zullen plaatsvinden.

4.3 Visie op de ontwikkeling van het gebied

In de startnotitie is reeds een visie voor het gebied ontwikkeld. Werk deze visie zonnodig verder uit, waarbij de bestaande toestand en de autonome ontwikkeling, zoals in de vorenstaande richtlijnen bedoeld, wordt geconfronteerd met de problematiek, zoals die uit hoofdstuk 2 naar voren komt. Besteed daarbij aandacht aan het integrale karakter van de visie.

Werk de in de startnotitie geconstateerde knelpunten verder uit en geef de ontwerpdoelen/consequenties van de visie weer, op basis waarvan de varianten worden ontwikkeld.

De startnotitie legt een duidelijke nadruk op cultuurhistorische waarden; werk in dit kader ook de visie op natuur en landschap expliciet uit, met daarin meegenomen de recreatief-toeristische waarden.

HOOFDSTUK 5

5. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN VARIANTEN/ALTERNATIEVEN

In de startnotitie staat geen concreet voorstel voor de versterking van het traject beschreven, maar worden per dijkvak een aantal mogelijke principe-oplossingen geselecteerd, die daarna in relatie tot de gesignaleerde knelpunten en gelet op de ontwikkelde visie op hoofdlijnen, via een consistentietoets worden beoordeeld waarna de in dit MER verder uit te werken varianten worden geselecteerd. De keuze staat in de startnotitie uitgebreid verwoord. Daarom behoeven in het MER slechts de hoofdlijnen van de selectie en de conclusies te worden weergegeven.

Het uitwerken van een nulalternatief is in het kader van dit project niet zinvol.

Voorzover voor de realisering van een of meer varianten rivierkundige compensatie, binnen of buiten het dijkvak, noodzakelijk is, dienen de consequenties van deze compensatie en de realiteitswaarde van de plannen te worden beschreven.

- 5.1.1 Beschrijf de hoofdlijnen en conclusies van de in de startnotitie gemaakte selectie en keuze voor de nader uit te werken varianten.
- 5.1.2 Geef deze varianten/principe-oplossingen weer op uitgewerkte tekeningen (op schaal en voorzien van maten) opdat het verschil met de bestaande situatie duidelijk wordt.
- 5.1.3 Werk de in de startnotitie genoemde varianten per dijkvak/het gehele tracé uit, waarbij, zonodig per dijkvak, maar in ieder geval voor het gehele traject, een meest milieuvriendelijk alternatief (m.m.a.) wordt uitgewerkt. Bij de ontwikkeling van het m.m.a. dient primair de aandacht te worden gericht op de mogelijkheden tot behoud, herstel of versterken van de LNC-waarden. Uit de startnotitie en het advies van de Commissie m.e.r. komt naar voren, dat voor dit geval een combinatie van voorkeursalternatief en m.m.a. voor de hand ligt. Van belang hierbij is dat de ontwikkeling van varianten met inachtneming van de doelstellingen en veiligheidsvoorwaarden van het project dient te geschieden.
- 5.1.4 Onderzoek enkele specifieke varianten bij de volgende situaties:
- de Duivelsgracht: licht toe wat voor bezwaren er tegen de berm zijn en welke alternatieven er zijn;
 - de Groene Wolpheren Wal: geef aan of de mogelijkheid van een lage keermuur realistisch is;
 - de poorten: licht de verschillende constructiemogelijkheden van de waterkering duidelijk toe, in relatie tot het uitgangspunt van minimale aantasting van het cultureel erfgoed. Betrek daarbij ook de uit de inspraak naar voren komende mogelijkheden.
- 5.1.5 Besteed bij de ontwikkeling van varianten, voorzover relevant, aandacht aan de volgende aspecten:
- de bestaande functies op en in de nabijheid van de dijk, zoals bedoeld onder 4.1, bestaande en geplande bebouwing en kabels en leidingen en dergelijke;
 - de eisen die aan de afmeting van de dijk worden gesteld (kruinbreedte en dergelijke) voor de dijk als waterkering, voor het dijkbeheer en voor de verdere gebruiksfuncties van de dijk;
 - een zo minimaal mogelijke ingreep in het dijklichaam;
 - mogelijkheden voor natuur/milieu-vriendelijke oevers;
 - ontzien van beschermde muurplanten;
 - beperking van het ruimtebeslag van de steunbermen en eventueel het terugdringen van het gebruik ervan;
 - de mogelijkheden voor het handhaven van de bestaande beleving van het (steile) dijktaalud;
 - behoud van rietgorzen;
 - hergebruik van te verwijderen vegetatie en waardevolle afdekklagen;

- de mogelijkheden om natuurwaarden te ontwikkelen in het kader van de natuurontwikkelingsplannen in de uiterwaard (de rivier als ecologische verbindingszone), bijvoorbeeld door gebruik van materiaal voor de opbouw en afwerking (deklaag) van de dijk dat de juiste kwaliteit heeft (korrelgrootte, samenstelling) en dat ter plaatse of elders gewonnen is door het afgraven van de uiterwaarden;
- geven van een visie op het beheer van de dijk, gericht op ontwikkeling van stroomdalflora en andere natuurwaarden;
- aandacht voor een milieuvriendelijke wijze van aanleg en gebruik;
- omvang en plaats van eventuele rivierkundige compensatie;
- de functie van de dijk voor recreatief en ander verkeer en de gevolgen daarvan voor de uitvoering van de dijk (kruinbreedte, wisselplaatsen, verkeersremmende maatregelen, parkeermogelijkheden). Het betreft hier met name afstemming met gemeentelijk en/of provinciaal beleid.

5.1.6 Besteed aandacht aan de vormen van inrichting en beheer die de beste mogelijkheden scheppen voor natuurontwikkeling.

HOOFDSTUK 6

6. BESCHRIJVING VAN DE GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

6.1 Algemeen

In deze paragraaf worden richtlijnen gegeven die in algemene zin van toepassing zijn voor de beschrijving van de milieu-effecten. Daarna volgen de richtlijnen die betrekking hebben op de specifieke milieu-aspecten.

- 6.1.1 Bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu dient niet alleen aandacht te worden geschonken aan effecten van tijdelijke aard, maar vooral ook aan de permanente gevolgen. Nagegaan dient te worden in hoeverre de gevolgen (nagenoeg) onomkeerbaar zijn. De gevolgen moeten zoveel mogelijk in hun onderlinge samenhang worden beschouwd.
- 6.1.2 Maak bij de beschrijving van de gevolgen onderscheid in de voorgenomen activiteit en de varianten daarvoor. Maak voorzover relevant onderscheid in de diverse fasen, zoals aanlegfase en geplande eindsituatie.
- 6.1.3 Beschrijf de milieugevolgen van een eventueel noodzakelijke rivierkundige compensatie.
- 6.1.4 Aangegeven moet worden welke methoden of modellen zijn gebruikt en waarom. De informatiebronnen en gegevensbestanden dienen te worden vermeld. Aannamen dienen gemotiveerd te worden.
- 6.1.5 Van de resultaten dient te worden aangegeven tussen welke grenzen zij kunnen variëren als gevolg van onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en de gebruikte invoergegevens. Bij onzekerheid over het eventueel optreden van milieu-effecten moet behalve de meest waarschijnlijke ontwikkeling een bandbreedte worden aangegeven.
- 6.1.6 Een beschouwing dient te worden gewijd aan de effectiviteit van mogelijke maatregelen om negatieve gevolgen voor het milieu te beperken. Tevens moet worden aangegeven wat de gevolgen van deze maatregelen zijn op andere milieu-aspecten.
- 6.1.7 Bij de beschrijving dienen naast de negatieve ook de positieve milieu-effecten te worden beschouwd.
Bij die maatregelen die worden genomen om de milieudoelen te bereiken, dienen de positieve effecten zo mogelijk kwantitatief te worden beschreven; inclusief de termijn waarop deze 'milieuwinst' mag worden verwacht.
- 6.1.8 Besteed aandacht aan maatregelen tijdens de versterkingswerkzaamheden zelf, gericht op het voorkomen van schade aan LNC-waarden. Hierbij kan gedacht worden aan het seizoen, de duur en fasering van de werkzaamheden, voorzover van belang ter voorkoming van verstoring, en aan eventuele tijdelijke voorzieningen, waaronder bouwwegen, bronbemaling, mogelijke afvoer van verontreinigd water en deskundige begeleiding van de werkzaamheden.
- 6.1.9 Geef aan welke compenserende maatregelen (met name op het vlak van de natuur) mogelijk zijn, indien nadelige invloeden niet voldoende door mitigerende maatregelen kunnen worden weggenomen. Sluit hierbij aan op het door Rijk en provincie ontwikkelde beleid ten aanzien van dit onderdeel.

6.2 Milieucompartimenten

6.2.1 Geomorfologie en bodem

Geef aan in hoeverre aardkundig waardevolle gebieden worden aangetast door vergraving (inclusief vergraving voor eventuele rivierkundige compensatie).

6.2.2 Grond- en oppervlaktewater

Beschrijf de gevolgen van de diverse varianten/alternatieven voor wat betreft de effecten nabij bebouwing en in de nabijheid van waardevolle ecosystemen. Besteed aandacht aan veranderingen in grondwaterstromingsrichtingen en kwelhoeveelheden, onder andere als gevolg van het eventueel aanbrengen van kwelschermen.

6.2.3 Flora en fauna

Bij de uitwerking van de verschillende varianten dient te worden ingegaan op:

- de gevolgen voor de aanwezige natuur in de strook direct aan de voet van de wallen en de beoogde natuur (verlandingsstadia met bijbehorende flora en fauna) die door de inrichting en het beheer te verwachten is;
- het behoud van typische hooilandsoorten en zeldzame muurvegetaties in relatie tot de te nemen maatregelen;
- veranderingen van oppervlakte- en grondwaterrelaties (kwalitatief en kwantitatief) door toepassing van maatregelen en hun effecten op de aanwezige natuur;
- gevolgen van rivierkundige compensatie.

Per variant dient voor elk van de mogelijke effecten te worden nagegaan waar deze zullen optreden en naar verwachting leiden tot een verandering van natuurwaarden/natuurontwikkelingspotenties (onder andere buitendijks).

Daarnaast dient te worden aangegeven of de aanleg tot onomkeerbare effecten kan leiden, bijvoorbeeld door ernstige verstoring of vernietiging van vegetatie.

6.2.4 Cultuurhistorische aspecten

Geef per alternatief aan welke patronen en elementen verloren gaan of worden aangetast, welke waarde zij vertegenwoordigen en wat er voor in de plaats komt. Geef eveneens aan op welke wijze cultuurhistorisch waardevolle elementen eventueel in de nieuwe situatie kunnen worden ingepast. Besteed in het bijzonder aandacht aan:

- waar aantasting van het bodemarchief te verwachten is, bijvoorbeeld ter plaatse van het voormalig kasteel;
- waar authentiek materiaal zal worden vervangen.

6.2.5 Landschappelijke aspecten

De beschrijving van de gevolgen voor dit aspect betreft met name de ruimtelijk-visuele gevolgen van de dijkversterking.

Geef per alternatief aan waar wijzigingen in het dwarsprofiel van de vestingwerken zullen optreden.

Presenteer deze gevolgen door middel van tekeningen/dwarsdoorsneden waaruit het verschil tussen de huidige en de nieuwe situatie blijkt.

6.2.6 Woon- werk- en leefmilieu

Ga bij de beschrijving van de gevolgen voor het woon- en leefmilieu in op:

- wijziging van het recreatieve gebruik van de dijk;
- gevolgen voor de bereikbaarheid daarvan.

HOOFDSTUK 7

7. VERGELIJKING VAN VARIANTEN

- 7.1 De verschillende varianten moeten ten aanzien van de milieugevolgen per milieuaspect worden vergeleken met de ontwikkeling van de bestaande toestand van het milieu zonder uitvoering van de activiteit (autonome ontwikkeling) als referentiekader (zie ook hoofdstuk 4).
De vergelijking zal naast kwalitatief zoveel mogelijk kwantitatief onderbouwd dienen te worden.
- 7.2 Geef aan welke gangbare milieukwaliteitseisen, streefwaarden en doeleinden van het milieubeleid daarbij zijn beschouwd (zie ook hoofdstukken 2 en 3).
- 7.3 Van elk van de varianten dient te worden aangegeven in welke mate deze kunnen bijdragen aan de realisering van de geformuleerde doelstellingen. De doelen zullen daarom zoveel mogelijk gekwantificeerd moeten worden (zie ook hoofdstuk 2).
- 7.4 Geef een vergelijkende beschouwing over de positieve en negatieve milieugevolgen van iedere variant. Welke milieuknelpunten worden opgelost en welke nieuwe knelpunten ontstaan?
- 7.5 Geef aan in welke mate de varianten een bijdrage leveren aan het realiseren van het natuur- en milieubeleid.
- 7.6 Betrek de financiële aspecten bij de vergelijking van de varianten om de realiteitswaarde beter te kunnen beoordelen.
- 7.7 Geef een voorkeursvolgorde van de varianten.
- 7.8 Geef aan, aan welke van de uitgewerkte varianten initiatiefnemer uiteindelijk de voorkeur geeft.

HOOFDSTUK 8

8. OVERZICHT VAN LEEMTEN IN KENNIS, INFORMATIE EN EVALUATIE

8.1 Leemten in kennis en informatie

Het MER moet aangeven welke leemten in kennis en informatie zijn blijven bestaan en welke betekenis daaraan mag worden gehecht voor de besluitvorming. Informatie die voor de besluitvorming essentieel is mag niet in dit overzicht aangegeven worden, maar moet in het MER worden opgenomen. Dit soort informatie zal met prioriteit geïdentificeerd moeten worden.

Met betrekking tot leemten in kennis en informatie dienen vermeld te worden:

- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte invoergegevens, voorzover deze betrekking hebben op de voor de milieugevolgen meest relevante parameters;
- andere kwalitatieve en kwantitatieve onzekerheden op korte en lange termijn;
- gebrek aan bruikbare voorspellingsmethoden;
- op korte termijn te verwachten nieuwe ontwikkelingen binnen de landinrichting.

Gemotiveerd dient te worden waarom de opgesomde leemten en onzekerheden (zijn blijven) bestaan.

8.2 Evaluatie

In het MER dient als onderdeel van de voorgenomen activiteit een aanzet te worden gegeven voor een evaluatie- en monitoringsprogramma. Beschreven dient te worden wie dit zal gaan uitvoeren en hoe zal worden gereageerd (maatregelen) als aan bepaalde milieurandvoorwaarden en milieukwaliteitseisen niet kan worden voldaan of als de effecten groter blijken te zijn dan in het MER voorspeld.

Evaluatie kan een bijdrage leveren aan de invulling van leemten in kennis. Tevens kan in dit kader worden gezien of externe ontwikkelingen aanleiding kunnen geven de plannen bij te stellen of te herzien.

In verband met de uitvoering van de (wettelijk verplichte) evaluatieprocedure is het van groot belang dat de nulsituatie, de autonome ontwikkeling en de milieu-effecten van de voorgenomen activiteit en de varianten in kwantitatieve (toetsbare) termen zijn weergegeven.

HOOFDSTUK 9

9. VORM EN PRESENTATIE VAN HET MER

- 9.1 Aan de hand van het MER dient een objectieve afweging van de milieu-aspecten in het kader van de besluitvorming te kunnen plaatsvinden. Voor alle betrokkenen dienen de gevolgen voor het milieu inzichtelijk te zijn. De wenselijkheid, de doelen en de milieugevolgen van de voorgenomen activiteit dienen dan ook kernachtig te worden behandeld.
- 9.2 Keuze-elementen (criteria en uitgangspunten), die bepalend zijn geweest bij de opstelling ervan, moeten duidelijk naar voren worden gebracht.
- 9.3 Het MER moet voorzien zijn van een samenvatting die representatief is voor de inhoud. De samenvatting moet **bondig** en voor een algemeen publiek leesbaar zijn.
- 9.4 Maak bij de beschrijvingen zoveel mogelijk gebruik van duidelijke kaarten (kleuren) en tabellen.
- 9.5 Hanteer eenduidige definities, afkortingen en begrippen en vermeld bronnen. Het MER moet voorzien zijn van een verklarende begrippenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst. Deze lijsten, alsmede onderbouwende achtergrondinformatie kunnen in bijlagen behorende tot het MER worden opgenomen.
- 9.6 Voor een overzichtelijke uitwerking van de richtlijnen kan met de hoofdstukken-indeling van het MER worden aangesloten op de in deze richtlijnen gehanteerde indeling.
- 9.7 Indien wordt afgeweken van bepaalde richtlijnen dient dit te worden gemotiveerd.

HOOFDSTUK 10

10. INSPRAAK EN ADVIEZEN

Naar aanleiding van de startnotitie zijn de volgende reacties ingekomen:

1. **Advies voor richtlijnen van de Commissie voor de Milieu-effectrapportage**
Dit advies is in de richtlijnen verwerkt.
2. **G.H.J. de Kroon**
In de reactie wordt gevraagd om grotere aandacht voor het behoud van de bestaande groene infrastructuur. In dat kader dienen de inventarisaties met betrekking tot de vegetatie van de riviereigen oeverbegroeiingen en de muurvegetatie te worden geactualiseerd. De effecten op vegetatie en habitat van het versterkingsplan moeten goed worden geanalyseerd. Er wordt aangedrongen op minimale ingrepen. Aandacht wordt gevraagd voor natuurvriendelijke oevers en gebruik van natuurlijke materialen. Zie richtlijnen 4.1.2, 4.3, 5.1.5, 5.1.6 en 6.2.3.
3. **Natuur- en vogelwacht 'de Alblasserwaard'**
In de reactie wordt met name aandacht gevraagd voor het behoud van de muurvegetatie. Zie richtlijnen 4.1.2 en 6.2.3.
4. **M.C. van Klei en G.H.J. de Kroon**
In de reactie wordt gevraagd om grote aandacht voor aanpassing van de vestingwerken op verantwoorde en vestingbouwkundige wijze. In dat kader zouden meer 'uitgekiende' ontwerpen moeten worden opgesteld. Ook wordt gepleit voor een uitgebreide inventarisatie van de vestingbouwkundige waarden. Zie richtlijnen 4.1.1, 4.1.3, 4.3, 5.1.4, 5.1.5 en 6.2.4.
5. **Stichting Stadsherstel Gorinchem**
De stichting vraagt om een nadere onderbouwing van de gehanteerde aanleghoogte. Voor een aantal onderdelen komt de stichting met eigen oplossingen. Ten aanzien van de Groene Wal wordt gepleit voor een muur in plaats van een verhoging van de wal. Bij de Dalempoort wordt een oplossing aangedragen om gebruik te maken van schotbalken, die in een uitbouw worden opgeslagen. Zie richtlijnen 2.1.4, 5.1.4 en 6.2.4.
6. **M.C. van Klei (aanvulling op 4))**
De reactie vraagt meer aandacht in cultuur-historisch opzicht voor het gebied buiten de Dalempoort. Een afsluiting van de Dalempoort met een klep of puntdeuren is visueel onaanvaardbaar; de keuze dient uitgebreid te worden met een schuifdeur, dit geldt ook voor de Waterpoort. Het aanleggen van bermen en een damwand voor de reveteerde vestingwallen is onaanvaardbaar uit historisch en technisch oogpunt. Een oplossing met behulp van boorpalen wordt aangedragen. Zie richtlijn 5.1.4.

841-1542

1211

commissie voor de milieueffectrapportage

Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland Dienst Water en Milieu	
Ingek. - 6 APR. 1998	
DW-num.	154600
...	148455
...	02
registratienr.	153003
...	
...	06c
...	Dur: CUB
uw kenmerk	A.V.O. JA NEE

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

uw kenmerk

uw brief
29 januari 1998

ons kenmerk
U179-98/Ru/ch/931-35

onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Verbetering vestingwallen
Gorinchem

doorkiesnummer
(030) 234 76 50

Utrecht,
3 april 1998

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Verbetering vestingwallen Gorinchem. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

dr. J.T. de Smidt
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Verbetering vestingwallen Gorinchem

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Het hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden heeft het voornemen om voor de vestingwallen van Gorinchem een versterkingsplan te ontwikkelen. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het versterkingsplan ex artikel 7 van de Wet op de waterkering, wordt een milieueffectrapportage uitgevoerd.

De Commissie adviseert in het milieueffectrapport (MER) voor dit dijktraject in het bijzonder aandacht te besteden aan de onderbouwing van de prioriteiten. In de startnotitie wordt een beleidsmatige keuze gemaakt om het cultuurhistorische aspect te laten prevaleren bij het afwegen van ingrepen die noodzakelijk zijn om aan de veiligheidseisen te voldoen. De Commissie is van mening dat de benoeming van de waarden van landschap, natuur en cultuur (LNC-waarden) en de daarbij behorende knelpunten helder en consequent in de startnotitie zijn uitgewerkt. Het MER zal de prioritering nog moeten toelichten. Daarbij moet duidelijk worden welke consequenties de prioritering van cultuurhistorische aspecten heeft voor de landschaps- en natuurwaarden.

Zo meent de Commissie, dat uit de keuze voor de nadruk op cultuurhistorie kan worden afgeleid, dat over het algemeen de aanleg van een buitendijkse berm de voorkeur heeft. Dit kan echter leiden tot een specifiek conflict met bestaande landschappelijke waarden en natuurwaarden. Het MER zal moeten aangeven op welke wijze de initiatiefnemer hiermee om wil gaan. Daarbij kan gezocht worden naar oplossingen die alle belangen recht doen. Naar de mening van de Commissie zijn er oplossingen denkbaar waarbij de berm en zijn directe omgeving op zodanige wijze worden afgewerkt en vormgegeven, dat ontwikkeling van nieuwe natuur de kans krijgt en tegelijkertijd het gewenste landschapsbeeld wordt bereikt.

8M1-1542

Dz. 67 6-3-88

G.H.J. de Kroon
 Havendijk 56
 4201 XB Gorinchem
 Nederland

Gorinchem, 4 maart 1998.

Aan het College van
 Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
 Postbus 90602,
 2509 LP DEN HAAG.

onderwerp: Opmerkingen en aanbevelingen
 m.b.t. inhoud richtlijnen
 t.b.v. MER/Beleidsanalyse
 t.b.v. Versterkingsplan
 waterkering Vestingwallen
 Gorinchem.

Geacht College!

Hiermee verzoek ik uw college
 beleefd doch dringend
 de Richtlijnen voor het opstellen
 van de MER/Beleidsanalyse
 zó te laten formuleren,
 dat de groene infrastructuur
 op en om de vestingwallen Gorinchem
 daarin ruimschoots tot uitdrukking komt.

Het natuurbeleid in Nederland is gericht op
 duurzame instandhouding, herstel en
 ontwikkeling van natuurlijke en
 landschappelijke waarden.

Vandaar, dat met een klus alsboven
 terdege rekening gehouden dient te worden
 met de bestaande biodiversiteit,
 die voortkomt uit de oecologie en
 de daaruit voorvloeiende structuren van een rivier.
 Daarvan dient gebruik gemaakt te worden,
 door daarop in te spelen.

De vestingwallen manifesteren zich
 in de fysisch-geografische regio
 van het Rivierengebied.
 Vlak vóór de vestingwallen
 ligt een milieu
 met nevengeul- (strang) en vestinggracht- aspecten,
 met ruigten, slikken, struwelen,
 zoombegroeiingen, riet en stroomdalgrasland.
 Dit zijn riviergebonden water- en land milieus
 met halfnatuurlijke landschapstypen.

Daarom dienen de inventarisaties
 m.b.t. de vegetaties
 alsnog geaktualiseerd te worden,
 omdat dit niet tot uitdrukking komt
 in de Startnotitie.

Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland directie Water en Milieu		
Ingek. - 4 MAART 1998		
DWM nr.	153003	
zaaknr.	148455	
stapnr.	01	
reg.nr.stap	148457	
proj./intr.nr.		
afd.: <i>abe</i>	bur: <i>CW7</i>	
B.V.O.	JA	NEE

Niet alleen van de riviereigen oever-begroeiingen
maar ook van de muurvegetaties

m.b.t. **beschermd**e plantensoorten.

Een inventarisatie is tevens gewenst
om de reikwijdte van de effecten en
de wisselwerking met de omgeving
die van het versterkingsplan zullen uitgaan,
te kunnen begrijpen en tevens,
om de compensatie te kunnen beschrijven
van verloren gegane LN waarden
naast waardering van de LN elementen.
Er komen natuurwaarden voor van
typerende -, kritische dier-, planten-soorten.

In dit verband is het wellicht overbodig
om eraan te herinneren,
dat er géén compensaties meer
in het winterbed van de rivier
plaats kunnen vinden,
gezien de herziening van
de Beleidslijn Ruimte voor de Rivieren
die dateert van april 1996.

Belangrijk is eveneens een analyse
van de veranderingen
die plaats zullen vinden
m.b.t. vegetatie en habitat.

Bijvoorbeeld:

Wat verandert er?

Wat verdwijnt er?

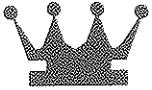
Wat versterkt de belevingswaarde?

Beschrijving van de visueel-ruimtelijke aspecten
en beeldbepalende elementen is eveneens belangrijk.

Hierbij dient aangetekend te worden:

"Met in achtneming en bescherming
van de plaatselijk voorkomende
belangwekkende muurvegetaties,
waarin **beschermd**e plantensoorten voorkomen" (bijlage 1).

In relatie met de groene infrastructuur,
die natuurlijk weer een veer moet laten,
gezien de onderbelichte teneur
in de Startnotitie over dit onderwerp,
terwijl juist aan de buitenkant van de vestingwallen
zich een aspectbepalende infrastructuur ontwikkeld heeft,
die een rivieroever met een schommelende waterstand eigen is,
maar, waarmee ook tot uitdrukking komt
de negatieve invloeden van onze maatschappij,
alhoewel datgene wat zich momenteel manifesteert,
mede afgestemd is op de situatie

na de afsluiting van de delta,
met daarin toch nog voorkomend bijzondere leefvormen.

Vandaar, dat het **behoud**
van bestaande groene infrastructuren
in de richtlijnen tot uitdrukking dient te komen,
door de actieve werkoppervlakte
zo krap mogelijk te houden.
Dus minimaal ruimtebeslag,
zodat niet méér op zijn kop gezet wordt,
dan strikt noodzakelijk is.
Het moet mogelijk zijn
om verschillende voorzorgmaatregelen te treffen
(geboomte/boschages afschermen),
ook door het te gebruiken materieel af te stemmen
op de kleischaligheid van de vestingwerken
zodat zo weinig mogelijk gecompenseerd en
gerestaureerd dient te worden.
Zo verdient het werken vanaf het water de voorkeur.

Bij de bouw van nieuwe situaties
dient ingespeeld te worden
op habitatstructuren van diverse leefvormen,
door daar bij de aanleg al
in principe rekening mee te houden.
Ik verwijs hiervoor naar natuurbouw,
naar het Rapport van Rijkswaterstaat
"Natuurvriendelijke oevers" en
de HSI-modellen voor 15 oevergebonden broedvogelsoorten.
(Rapport nr. W-DWW-96-001, Rijkswaterstaat).

Aandacht voor natuurvriendelijke oevers.
Flauwe onderwater taluds,
(niet bij vesting-grachten)
i.v.m. de waterstandsschommelingen
die voortvloeien uit een schijngetij.
Met op de grens van water en land
eventueel gebruik van wilgenwiepen
onder steen-bestorting
met gebruik van doorgroeibaar geotextiel
van plantaardige vezels en
géén kunststof-textiel.
Aanplantingen door bij voorbeeld
inplant van bies en riet,
evenals het toelaten van planten
door spontane vestiging en groei!

Niet alleen bescherming van
have en (cultuur-)goed van de mens
is belangrijk,
ook dat van andere leefvormen.

Bij het opstellen van richtlijnen
mede i.v.m. de latere besluitvorming,
dient het belang van andere leefvormen
mede te prevaleren!

Ik hoop op een zuivere formulering van de Richtlijnen
mede ten dienste van de bestaande groene infrastructuur
op en om de Gorinchemse vestingwallen die waardevol is.

Behoud en ontwikkeling van waardevolle LN aspecten is,
mede gezien het regeringsstandpunt over dijkversterkingen,
buitengewoon belangrijk.

Tenslotte verwijs ik
naar de correspondentie van 26 november en 12 december 1997,
ten dienste van de Coördinatie-Commissie Dijkverzwaring,
Koningskade 1, 's Gravenhage.

Ik vertrouw in deze op uw welwillende medewerking,
en teken deze notitie met hoogachting,

G.H.J. DE KROON.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'G.H.J. De Kroon', with a long horizontal flourish extending to the right.

natuur- en vogelwacht „de ablasserwaard”

Sekr.: Postbus 192
2370 AB Hardinxveld-Giessendam
Giro: 1997431, t.n.v. penningmeester Natuur- en Vogelwacht
"De Alblasserwaard", Alblasserdam

PLANTENWERK GROEP
NATUUR- EN VOGELWACHT
"DE ALBLASSERWAARD"

Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland Directie Water en Milieu	
Ingek. - 5 MAART 1998	
DW.M.N.	15307J
Zaaknr.	130240
Postnr.	402
Postcode	137746
Plaats	Hardinxveld-Giessendam,
Stichting	AK
Sluit	CUM
B.V.P.	148485

afd.: Plantenwerkgroep
p/a: Natuur- en Vogelwacht
De Alblasserwaard
Nieuweweg 233
3371 CN Hardinxveld Giessendam

aan het college van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

DWM 150571

L.S.,

4 maart 1998

Naar aanleiding van de kennisgeving over de Inspraak-startnotitie milieu-effectrapportage in de Gorcumse Courant van 4 februari 1998 het volgende:

In de startnotitie wordt melding gemaakt van de muurvegetatie nabij de Dalempoort. Behoud van de muurflora is strijdig met de veiligheid van de primaire waterkering, aldus de notitie. Voor de muur ten westen van de Dalempoort betekent dit dat de huidige muur zal worden afgebroken. Gevolg hiervan is dat de aanwezige muurplanten vrijwel voorgoed zullen verdwijnen. De Plantenwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht De Alblasserwaard heeft de muur op de aanwezigheid van muurplanten onderzocht. Op bijgevoegde lijst (locatie 8) is te zien welke planten er voorkomen. Met name het voorkomen van de Muurvaren en de Gele Helmbloem is ons inziens zeer waardevol. Iets meer naar het oosten, ter hoogte van de molen, groeien ongeveer 16 Tongvarens op de muur. Voor deze Tongvarens geldt, dat het -voor zover bekend- de enige groeiplaats in de Alblasserwaard is. Ook deze Tongvarens dreigen bij de versterking verloren te gaan.

Vanwege de aanwezigheid van deze waardevolle muurplanten willen we vragen om bij de plannen voor de versterking van de wallen rekening te houden met de muurvegetatie. Het mooiste zou zijn als de planten ongemoeid konden worden gelaten. Gezien de omstandigheden van de muur bij de Dalempoort zal dit waarschijnlijk niet haalbaar zijn. Een andere mogelijkheid is delen van de muur met de planten te verwijderen en later weer terug te plaatsen. Hoe dan ook, ons inziens is het de moeite waard mogelijkheden tot behoud van de planten te onderzoeken. We hopen daarom dat u bij het maken van de plannen hier aandacht aan wilt geven.

Tot slot: we hebben ook met het Hoogheemraadschap contact opgenomen over deze problematiek.

Met vriendelijke groet,

A.C. van Vliet, coördinator Plantenwerkgroep

bijlage: lijst met planten op muren in de binnenstad van Gorinchem

SMI-1542

Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland directie Water en Milieu	
Ingek. - 7 MAART 1998	
DWM nr.	153105
Zaaknr.	148455
Stapel	02
Bestel	153003
AOC cum Gorinchem, 4 maart 1998.	
MER	

11-3-98

M.C. VAN KLEI
ZUSTERSTRAAT 2a-4
4201 EL GORINCHEM

G.H.J. DE KROON
HAVENDIJK 56
4201 XB GORINCHEM

Aan het College van
Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
Postbus 90602,
2509 LP DEN HAAG.

onderwerp: Opmerkingen en aanbevelingen
m.b.t. inhoud richtlijnen
t.b.v. MER/Beleidsanalyse
t.b.v. Versterkingsplan
waterkering Vestingwallen
Gorinchem.

Geacht College!

Na met belangstelling kennis te hebben genomen van de Startnotie Verbetering Vestingwallen Gorinchem, zijn ondergetekenden tot de conclusie gekomen, dat het van het grootste belang is de Richtlijnen voor het opstellen van de MER/Beleidsanalyse zó te formuleren, dat de vestingbouwkundige waarden daarin volledig tot uitdrukking komen.

De vestingwallen hebben immers een relevante monumentale waarde, gezien het feit, dat het onderhavige gebied, als monument volgens de Monumentenwet te boek staat.

De vestingbouwkundige waarden houden in, dat de typerende vormgeving van hoofdwal met bastions, grachten, bedekte weg en glacis, met verschillende hoogten en laagten en mèt de daarbij behorende contouren en grenslijnen, in principe tot in detail gerespecteerd dienen te worden, vanwege de oorspronkelijkheid!

Vooraf in het gedeelte vanaf de Dalemsedijk tot en met de Beer (liggend tussen de Duivelsgracht en de Punt) komen zeer kenmerkende vestingbouwkundige vormen voor.

De bestaande vestingwallen dienen zorgvuldig "aangepast" te worden aan de zogenoemde normstelling, van de door het Ministerie van Verkeer & Waterstaat in 1993 vastgestelde maatgevende hoogwaterstand.

Het aanbrengen van verbeteringen is historisch gezien, (2)
een vesting niet vreemd.

In de Richtlijnen
dienen ook aanwijzingen te worden opgenomen,
waardoor "aanpassing" van vesting-eigen contouren en grenslijnen
op verantwoorde en vestingbouwkundige wijze tot stand komt.
Hierdoor wordt bewerkstelligd,
dat de initiatiefnemer (het Hoogheemraadschap)
genoodzaakt wordt uitgeknipte ontwerpen te laten opstellen.

In de Startnotie,
die voortvloeit uit de probleemstelling,
zijn namelijk veel te weinig uitgeknipte ontwerpen opgenomen.

Zo dient niet "buiten"
de al of niet gerevêteerde aarden wallen (hoofdwal),
zoals in de Startnotitie voorgestaan wordt
(zie hieronder),
maar "in" de hoofdwal
een hoogwaterkerende zekerheid ingebouwd te worden,
voor zover die al niet bestaat!

Zo zijn de meeste bastions qua afmeting
dermate omvangrijk en hoog,
(een 400-voudige zekerheid)
waardoor een waterkerende zekerheid achterwege kan blijven.

Overigens wijzen wij in dit verband
op het verbod op waterstandsverhogende ingrepen
in het winterbed, gezien de wijziging van de Beleidslijn
"Ruimte aan de Rivieren" van april 1996.
Van compensatie kan blijkbaar geen sprake meer zijn.

De walmuren dienen zowiezo gerestaureerd te worden,
mede door het bewust achterwege laten van onderhoud;
ondanks de jaarlijkse schouw die erop rust,
ingesteld en gehouden door het betreffende Hoogheemraadschap.

Hierbij dient aangetekend te worden:
"Met in achtneming en bescherming
van de plaatselijk voorkomende muurvegetaties,
waarin **beschermde** plantensoorten voorkomen"!

Opgemerkt dient te worden,
dat in de bestaande waterkering
van "piping" en "kwel" geen sprake is!
Nooit heeft zich de laatste 100 jaar
tijdens hoogwater een kalamiteit voorgedaan.
Hierdoor is de stabiliteit van de vestingwallen bewezen,
afgezien van de hoogte.
Het is een uitgebalanceerd geheel.
In hoeverre dit in stand blijft
in het licht van de aanpassingen,
i.v.m. de maatgevende hoogwaterstand,
dient alsnog onderzocht te worden.

Bij de verhoging en daardoor verbreding van de hoofdwal van de Wolpherenwal (ten dienste van behoud van het achterliggend lager gelegen deel) dient uiterste zorg besteed te worden aan de aan te passen vesting-onderdelen, zoals: (van binnen naar buiten gedacht)

- 1) het banket (schutters-standplaats aan de binnenkant van de borstwering,
- 2) het plongée (bovenvlak van een borstwering) met een zwak hellend vlak 1:4 of 1:5 naar de buitenzijde,
- 3) daaraan volgend het talud 1:2,
- 4) onderaan uitlopend in een vrij smalle berm en
- 5) tenslotte het grachtboord of escarp.

Het mag niet de bedoeling zijn, dat hier een dijk aangelegd wordt, zoals gepresenteerd in de Startnotitie als Principe oplossing nr. 3, vak 16. Overigens is dit in strijd met de aangepaste Beleidslijn "Ruimte aan de Rivieren" van april 1996.

Eveneens dient opgemerkt te worden, dat de inventarisatie die aan de Startnotitie ten grondslag ligt slechts tendele en slordig uitgevoerd is.

In de Richtlijnen

dient tevens aandacht gevraagd te worden voor:

- 1) Geomorfologie en bodemgesteldheid evenals bodemopbouw en grondwaterstromingen;
- 2) Een beschrijving van de ondergrond i.v.m. de stabiliteit van beide poorten en hoofdwallen. Want, uit een vergelijking van peilmaten uit 1897 en 1997, m.b.t. de Dalempoort en de Waterpoort blijkt, dat er slechts een verschil van enkele centimeters is. Dit duidt op een enorme stabiliteit van de ondergrond, waaraan de fundamenteën hun draagkracht ontleenen.
- 3) De normale rivierwaterstanden m.b.t. het voorgestelde nieuwe bermprofiel in relatie tot de damwand en sloof, vóór de gerevêteerde vestingwallen en dat zich als een vreemd element ter plaatse zal voordoen.
- 4) Een visie op de vestingwallen als waterkering, niet een visie op dijkverbetering, mede in het licht van de karakteristieken van het huidige profiel;
- 5) Het aangeven van een rangorde m.b.t. de primaire en secundaire vestingbouwkundige waarden;
- 6) Een integrale benadering van uitwerking;
- 7) Een beschrijving evenals alternatieven van de voorgenomen aanpassingen en de wijze waarop die uitgevoerd gaan worden. Bijvoorbeeld: m.b.t. de noodzaak van het opheffen van het huidige waterkerings-systeem

in de coupures; (4)
met name de kofferdam in de Dalem- en Waterpoort,
evenals de noodzaak van een zgn. tweede waterkering.
Wij wijzen in dit verband
op de reeds eerder aangedragen mogelijkheid
van schuifdeuren in bedoelde coupures.
Zie correspondentie 29.10.97., 02.11.97., 04.02.98. en
09.02.98. (2x) van Van Klei, aan de C.C.D..

Het meest vestingbouwkundig alternatief
dient voorrang te krijgen.

Onderzocht dient te worden,
in hoeverre de damwand of het kwelscherm
(principe-oplossing la t/m lc),
gedacht aan de buitenkant van de gerevêteerde wallen,
waarvan de bovenkant tot op 2.00 m + NAP komt,

(// althans volgens de tekening en
dat is een grove fout!!

Dit moet 0 NAP zijn!! //)

een breuk in de grondwaterspiegel bewerkstelligt,
waardoor de houten kessen en heipalen
(het fundament waarop de walmuur rust),
boven de grondwaterspiegel zullen uitkomen
en verrotting van het hout het gevolg zal zijn.

Hierdoor zal op lange termijn
het verzakken van de gerevêteerde wallen
evenals piping in de hand gewerkt worden.

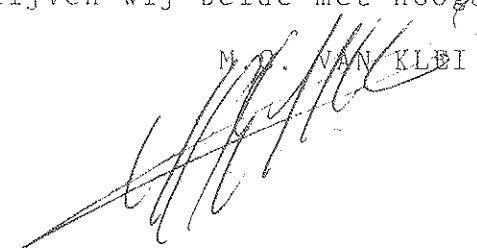
Feitelijk is de gerevêteerde wal al een scherm.
Logischer zou een damwand achter de gerevêteerde wal
in de hoofdwal zijn.

In de Richtlijnen
zou ook tot ook uitdrukking dienen te komen:
dat het gebruik van vestingwerk-vreemde materialen,
zoals bazaltsplit en grasbetontegels,
vooral als het gaat om materialen
die in het zicht liggen of staan,
niet op prijs gesteld worden.

Gezien de PC mechanisatie
willen wij pleiten voor Richtlijnen
die niet een cliché zijn
van de reeds opgestelde Richtlijnen
m.b.t. andere werkzaamheden.
Daarvoor zijn de Gorinchemse vestingwallen te uniek en
naast het bereiken van de gewenste veiligheid,
ook het behoud en de ontwikkeling van waardevolle LNC aspecten,
mede gezien het regeringsstandpunt over dijkversterkingen.

Hopende op uw welwillende medewerking in deze,
hetgeen tenslotte tot eer en meerdere glorie is
van het Gorinchems vestingbouwkundig monument (!!),
verblijven wij beide met hoogachting,

M.C. VAN KLEI & G.H.J. DE KROON.

DWM 150571

G.H.J. de Kroon
Havendijk 56
4201 XB Gorinchem
Nederland

Gorinchem, 4 maart 1998.

Aan het College van
Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
Postbus 90602,
2509 LP DEN HAAG.

onderwerp: Opmerkingen en aanbevelingen
m.b.t. inhoud richtlijnen
t.b.v. MER/Beleidsanalyse
t.b.v. Versterkingsplan
waterkering Vestingwallen
Gorinchem.

Geacht College!

Hiermee verzoek ik uw college
beleefd doch dringend
de Richtlijnen voor het opstellen
van de MER/Beleidsanalyse
zō te laten formuleren,
dat de groene infrastructuur
op en om de vestingwallen Gorinchem
daarin ruimschoots tot uitdrukking komt.

Het natuurbeleid in Nederland is gericht op
duurzame instandhouding, herstel en
ontwikkeling van natuurlijke en
landschappelijke waarden.

Vandaar, dat met een klus alsboven
terdege rekening gehouden dient te worden
met de bestaande biodiversiteit,
die voortkomt uit de oecologie en
de daaruit voortvloeiende structuren van een rivier.
Daarvan dient gebruik gemaakt te worden,
door daarop in te spelen.

De vestingwallen manifesteren zich
in de fysisch-geografische regio
van het Rivierengebied.
Vlak vóór de vestingwallen
ligt een milieu
met nevengeul- (strang) en vestinggracht- aspecten,
met ruigten, slikken, struwelen,
zoombegroeiingen, riet en stroomdalgrasland.
Dit zijn riviergebonden water- en land milieus
met halfnatuurlijke landschapstypen.

Daarom dienen de inventarisaties
m.b.t. de vegetaties
alsnog geaktualiseerd te worden,
omdat dit niet tot uitdrukking komt
in de Startnotitie.

Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland directie Water en Milieu		
Ingek.	- 9 MAART 1998	
DWM	153159	
post	148455	
start	02	
reg.nr.	153003	
afg.	abc	
door	CVM	
B.V.O.	JA	NEE

Niet alleen van de riviereigen oever-begroeiingen
 maar ook van de muurvegetaties
 m.b.t. **beschermd**e plantensoorten.
 Een inventarisatie is tevens gewenst
 om de reikwijdte van de effecten en
 de wisselwerking met de omgeving
 die van het versterkingsplan zullen uitgaan,
 te kunnen begrijpen en tevens,
 om de compensatie te kunnen beschrijven
 van verloren gegane LN waarden
 naast waardering van de LN elementen.
 Er komen natuurwaarden voor van
 typerende -, kritische dier-, planten-soorten.

In dit verband is het wellicht overbodig
 om eraan te herinneren,
 dat er géén compensaties meer
 in het winterbed van de rivier
 plaats kunnen vinden,
 gezien de herziening van
 de Beleidslijn Ruimte voor de Rivieren
 die dateert van april 1996.

Belangrijk is eveneens een analyse
 van de veranderingen
 die plaats zullen vinden
 m.b.t. vegetatie en habitat.
 Bijvoorbeeld:
 Wat verandert er?
 Wat verdwijnt er?
 Wat versterkt de belevingswaarde?

Beschrijving van de visueel-ruimtelijke aspecten
 en beeldbepalende elementen is eveneens belangrijk.

Hierbij dient aangetekend te worden:
 "Met in achtneming en bescherming
 van de plaatselijk voorkomende
 belangwekkende muurvegetaties,
 waarin **beschermd**e plantensoorten voorkomen" (bijlage I).

In relatie met de groene infrastructuur,
 die natuurlijk weer een veer moet laten,
 gezien de onderbelichte teneur
 in de Startnotitie over dit onderwerp,
 terwijl juist aan de buitenkant van de vestingwallen
 zich een aspectbepalende infrastructuur ontwikkeld heeft,
 die een rivieroever met een schommelende waterstand eigen is,
 maar, waarmee ook tot uitdrukking komt
 de negatieve invloeden van onze maatschappij,
 alhoewel datgene wat zich momenteel manifesteert,
 mede afgestemd is op de situatie

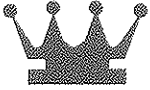
na de afsluiting van de delta,
met daarin toch nog voorkomend bijzondere leefvormen.

Vandaar, dat het behoud
van bestaande groene infrastructuren
in de richtlijnen tot uitdrukking dient te komen,
door de actieve werkoppervlakte
zo krap mogelijk te houden.
Dus minimaal ruimtebeslag,
zodat niet méér op zijn kop gezet wordt,
dan strikt noodzakelijk is.
Het moet mogelijk zijn
om verschillende voorzorgmaatregelen te treffen
(geboomte/boschages afschermen),
ook door het te gebruiken materieel af te stemmen
op de kleischaligheid van de vestingwerken
zodat zo weinig mogelijk gecompenseerd en
gerestaureerd dient te worden.
Zo verdient het werken vanaf het water de voorkeur.

Bij de bouw van nieuwe situaties
dient ingespeeld te worden
op habitatstructuren van diverse leefvormen,
door daar bij de aanleg al
in principe rekening mee te houden.
Ik verwijs hiervoor naar natuurbouw,
naar het Rapport van Rijkswaterstaat
"Natuurvriendelijke oevers" en
de HSI-modellen voor 15 oeversgebonden broedvogelsoorten.
(Rapport nr. W-DWW-96-001, Rijkswaterstaat).

Aandacht voor natuurvriendelijke oevers.
Flauwe onderwater taluds,
(niet bij vesting-grachten)
i.v.m. de waterstandsschommelingen
die voortvloeien uit een schijngetij.
Met op de grens van water en land
eventueel gebruik van wilgenwiepen
onder steen-bestorting
met gebruik van doorgroeibaar geotextiel
van plantaardige vezels en
géén kunststof-textiel.
Aanplantingen door bij voorbeeld
inplant van bies en riet,
evenals het toelaten van planten
door spontane vestiging en groei!

Niet alleen bescherming van
have en (cultuur-)goed van de mens
is belangrijk,
ook dat van andere leefvormen.

Bij het opstellen van richtlijnen,
mede i.v.m. de latere besluitvorming,
dient het belang van andere leefvormen
mede te prevaleren!

Ik hoop op een zuivere formulering van de Richtlijnen
mede ten dienste van de bestaande groene infrastructuur
op en om de Gorinchemse vestingwallen die waardevol is.

Behoud en ontwikkeling van waardevolle LN aspecten is,
mede gezien het regeringsstandpunt over dijkversterkingen,
buitengewoon belangrijk.

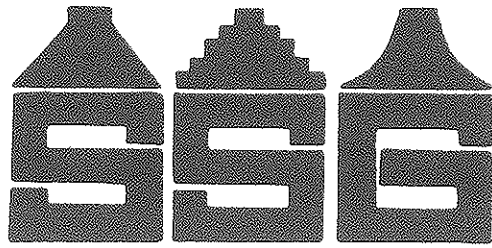
Tenslotte verwijs ik
naar de correspondentie van 26 november en 12 december 1997,
ten dienste van de Coördinatie-Commissie Dijkverzwaring,
Koningskade 1, 's Gravenhage.

Ik vertrouw in deze op uw welwillende medewerking,
en teken deze notitie met hoogachting,

G.H.J. DE KROON.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'G.H.J. de Kroon', with a long horizontal stroke at the end.

stichting stadsherstel gorinchem

Secretariaat : Postbus 139, 4200 AC Gorinchem
Bankrelaties : SNS-bank Gorinchem
rek.nr. 82.72.66.960
ABN-Amro bank
rek.nr. 50.98.10.950
Postbank rek.nr. 3860470 t.n.v. S.S.G.

Aan
Het College van Gedeputeerde
Staten van Zuid Holland
Postbus 90602,
2500 LP DEN HAAG.

Van Stichting Stadsherstel Gorinchem,
SSG.

B. van 't Land, voorzitter
Appeldijk 63,
4201 AG GORINCHEM.

Betreft: Verbetering vestingwallen Gorinchem.
DWM 150571. Opmerkingen
startnotitie milieu-effectrapportage

Gorinchem, 07.03.1998.

Geacht College,

Hierbij zenden wij u als SSG Stichting Stadsherstel Gorinchem enkele opmerkingen omtrent de startnotitie milieu - effectrapportage betreffende de dijkversterkingsplannen voor de vestingwallen in Gorinchem.

E.e.a. is vastgelegd in een separaat schrijven met bijlagen. Wij zenden deze brieven met bijlagen separaat op 09 maart 1998 per fax en koerier.

Uw reactie verwachtend, verblijven wij,

B. van 't Land,
voorzitter SSG.

bijlage: Brief d.d. 09.03.1998
bijlage bij brief: tekst en tekening.

brgs

Provincie		
van		
aan		
datum		
afz.		
afn.		
afz.	153150	
afn.	148455	
afz.	02	
afn.	153003	
afz.		
afn.		
afz.		
afn.		
B.V.O.	JA	NEE

Aan het College van
Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Onderwerp: DWM 150571

Geacht College,

Hierbij treft u het commentaar aan van de Stichting Stadsherstel Gorinchem (SSG) op de Startnotitie verbetering vestingwallen Gorinchem.

Uitgangspunt van de SSG is het aanvaarden dat de rivierwaterkeringen ter plaatse van de vestingwallen van de gemeente Gorinchem verbetering behoeven.

De ingreep wordt in hoge mate bepaald door de vastgestelde aanleghoogte.

De aanleghoogte wordt opgebouwd uit:

1. de Maatgevend Hoogwaterstand (MHW), tevens dijktafelhoogte, vastgesteld door het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Deze is op zich weer de optelsom van:
 - a. de gecorrigeerde waterstand, o.m. maken daar deel van uit de morfologische ontwikkelingen en lokale opwaaiing.
 - b. golfoploop en overslag.
2. overhoogte i.v.m. klink van de grond, deze moet tenminste 0,50 m. hoger zijn dan de MHW.

De getallen die uiteindelijk hebben geleid tot de gehanteerde aanleghoogte ontbreken in de notitie. Dat is jammer, temeer daar voorlopers van deze notitie uitgingen van een lagere aanleghoogte. Het is dus moeilijk te controleren of men niet letterlijk te hoog heeft gegrepen. Maar ook nu kan men zich afvragen of de bestanddelen "opwaaiing" en "golfoploop" zich daadwerkelijk bij een buitengewoon hoge rivierwaterstand zullen voordoen. Waarneming heeft uitgewezen dat bij hoge rivierwaterstanden het water zich op hoge snelheid en zo glad als een spiegel naar beneden stort. Scheepvaart doet zich dan niet voor en alleen in bassins zoals de Vluchthaven kan er zich enige golfvorming voordoen, maar dan toch wel getemperd door de vele in de haven gevluchte schepen.

Daar waar sprake is van verhoging van walmuren e.d. doet zich natuurlijk geen klink voor en kan de aanleghoogte 0,50 m. lager zijn.

Het mag duidelijk zijn dat de SSG twijfels heeft m.b.t. de gehanteerde aanleghoogte. Een nadere onderbouwing is op zijn plaats.

De Groene Wal

Voor de Groene Wal is slechts één optie in de notitie voorhanden: het verhogen en aan de buitenzijde verzwaren van de wal.

Hoe deze wal de huidige dimensie heeft gekregen en welke problemen en beproevingen de wal bij de aanleg van de Vluchthaven ruim honderd jaar geleden heeft doorstaan, vindt u in het boekje van Kemper. De Startnotitie doet vermoeden dat de schrijver(s) de inhoud

van het boekje niet kennen, vandaar de betreffende paragrafen hierbij (bijlage).

De geschiedenis doet namelijk vraagtekens rijzen t.a.v. de voorgenomen verzwareing. Het risico van verzakkingen is niet uitgesloten.

Een veel charmantere oplossing is een naast het wandelpad aan de zijde van het water geplaatst muurtje. Daarmee wordt weer enigszins teruggebracht wat er voor de aanleg van de Groene Wal aanwezig was. Het muurtje kan 0,50 m. lager zijn dan de voorgenomen grondophoging, immers klink van een grondlichaam zal zich niet voordoen. De uitvoering: metselwerk met een natuurstenen dekzerk rond een betonnen sloof gefundeerd op gestaffeld aangebrachte stalen damwand. Een goedkopere variant, maar minder fraai is een De Muraltmuurtje.

De gerevêteerde vestingwal

Sinds 1600 (minus een gedeelte bij de Zalmhaven, die is betrekkelijk nieuw) staan de muren er al. Talloze aanvallen van hoog water, ijs en bombardementen hebben de muren zonder zichtbare kwetsuren en verzakkingen doorstaan. De stabiliteit lijkt door de tijd bewezen te zijn.

Thans is echter uit onderzoek gebleken, dat onder MHW-omstandigheden de standzekerheid en de kantelstabiliteit van de muur onvoldoende gewaarborgd is. Ook de veiligheid tegen (af-)schuiven van de muur is bij MHW onvoldoende.

Hoewel de SSG geneigd is meer waarde te hechten aan de eeuwenlange praktijk, wil zij toch niet voorbijgaan aan theoretische bevindingen. Zeker niet als dat zou leiden tot conserverende maatregelen.

Het is daarom dat de SSG met voldoening vaststelt, dat bij de oplossingen een verholten stalen damwand met betonsloof aan de teen van de muur is toegevoegd, zoals dat door onze vertegenwoordiger bij de inspraakronde in Gorinchem is voorgesteld. Volgens de stichting is het de goedkoopste en minst ingrijpende oplossing en verdient derhalve onze voorkeur. De overige opties ziet de SSG als overbodig en een te grote bedreiging van de cultuur-historische waarde.

Walmuur westelijk van de Dalempoort

Mits gebouwd met aandacht voor de uitvoering, waarbij gedacht moet worden aan metselwerk (formaat stenen, voegen) in het zicht bestaat er geen voorkeur voor een van de twee voorgestelde opties.

De Dalempoort

Deuren, schuiven, kleppen, enz. hebben één nadeel: ze lekken altijd. Hoeveel is pas bekend als er water tegen staat en dan kan het te laat zijn. Vandaar een voorstel om gebruik te maken van schotbalken. Het huidige gebouw leent zich echter niet voor het bergen en aanbrengen van die balken. In het verleden is al het nodige aan de Dalempoort verbouwd, dus waarom zou het nu -mits zorgvuldig uitgevoerd- verboden zijn.

De SSG denkt aan een uitbouw aan de rivierzijde ter grootte van frontmuur. Een opbergruimte voor de schotbalken ter hoogte en grootte van de huidige omloop (daarin kunnen de nodige 10, maar ook 12 balken geborgen worden) en een waterkozijn aan de zijde van de huidige frontmuur. In de opbergruimte is voldoende plaats voor de handbewogen bewegingswerken (zie schetsje). In plaats van schotbalken zijn ook schotbalkplaten te gebruiken.

De historische kenmerken in de huidige frontmuur dienen overgezet te worden in de nieuwe frontmuur. Voor het overige blijft de Dalempoort onaangetast.

Ook als men voor deze oplossing kiest, zal bij hoog water het kistdammetje in de poort - met paardenmest en PURschuim- nodig zijn.

De Waterpoort

Ook daar is een poortgebouw mogelijk. Aan een verdere uitwerking van dat idee is de SSG nog niet toegekomen. Een nieuwe Waterpoort is niet uitgesloten.

Algemeen

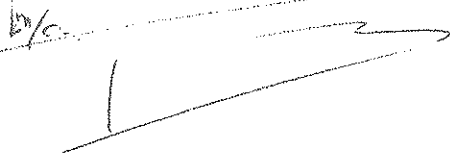
In de Startnotitie wordt ruim aandacht geschonken aan de cultuur-historische waarden van de Gorcumse wallen en het streven naar het zoveel mogelijk in stand houden van die waarden bij de uitvoering van de werken.

De SSG ziet dat als een duidelijk winstpunt ten opzichte van de vroegere, in de waterbouw zo bekende, puur technische benadering. Deze notitie laat ons zien dat bij de technische uitwerking de goede wil aanwezig is. Desalniettemin: we geven de voorkeur aan onze eigen voorstellen.

Hoogachtend,

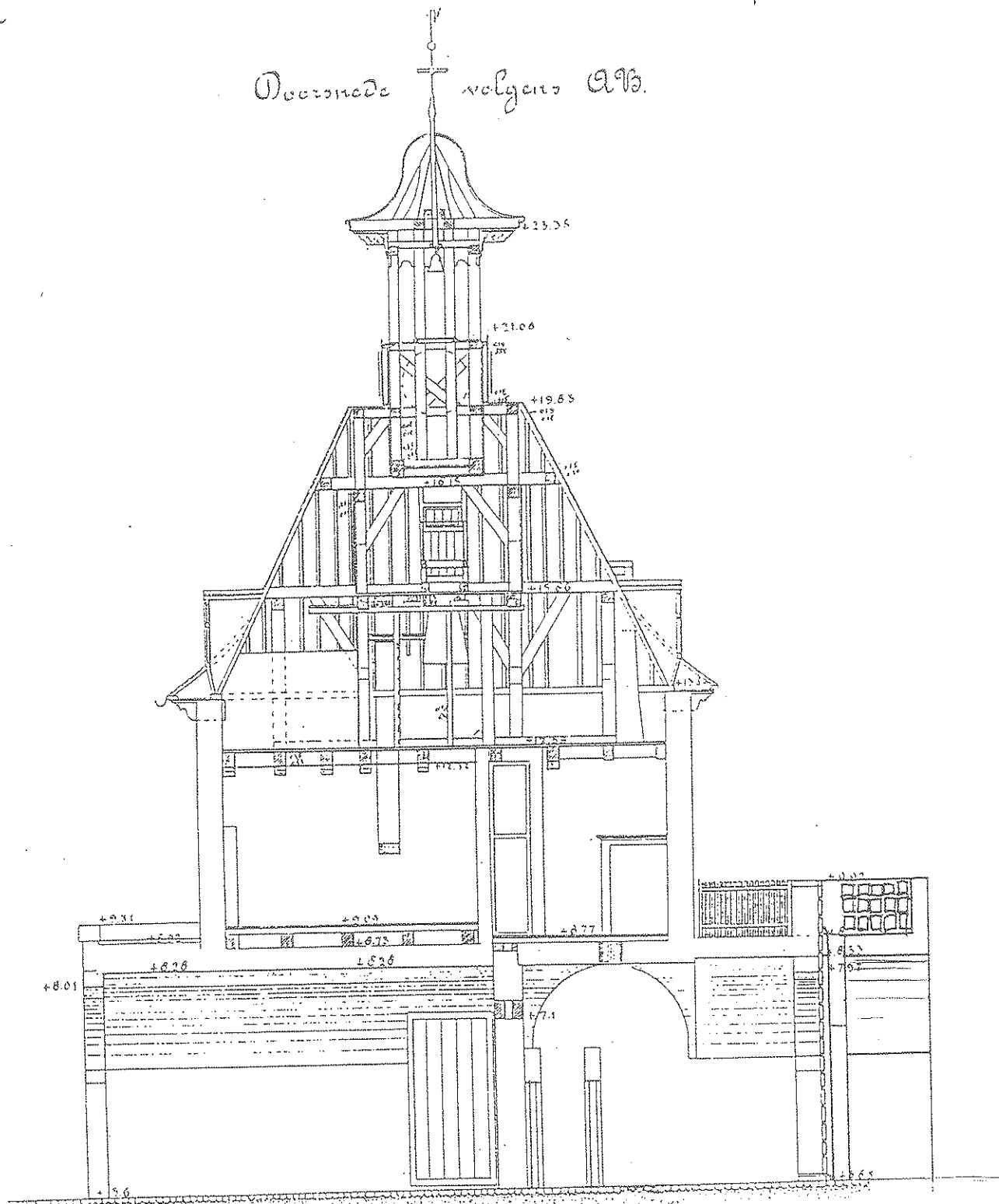
namens het bestuur van de Stichting Stadsherstel Gorinchem,

B. van 't Land
(voorzitter)

B/v/c

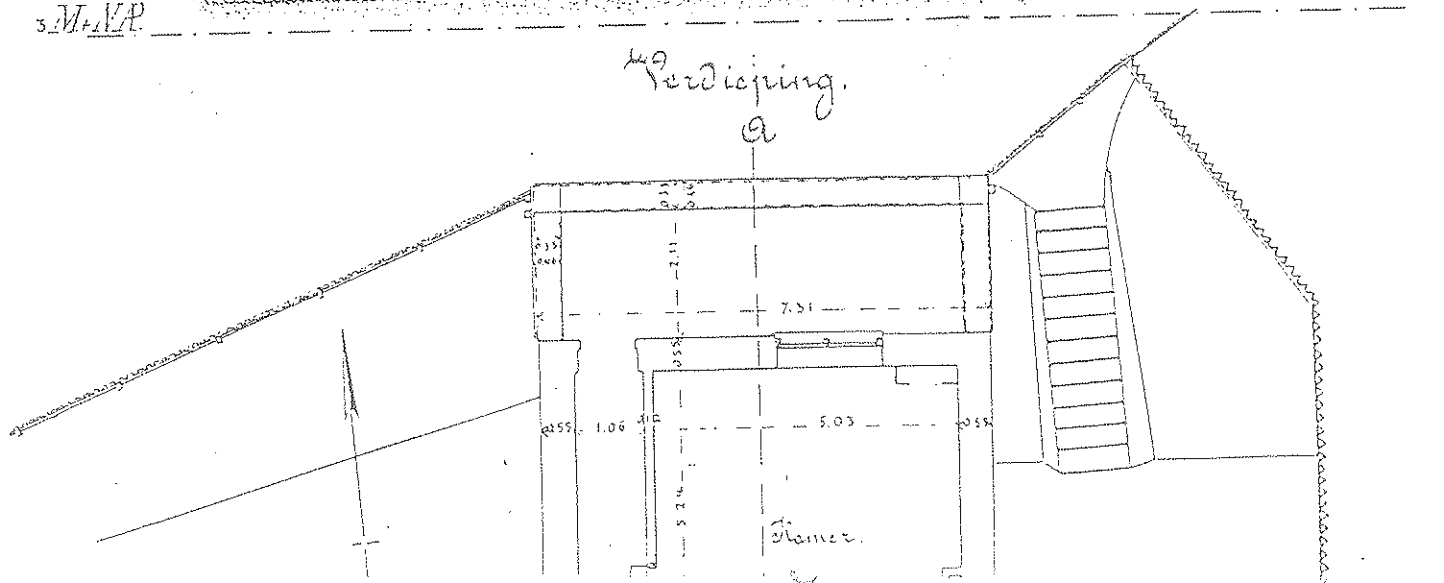
ib d

Oorsnede volgens A.B.

3. M. V. P.

4° verdieping.
a

De nieuwe rivierwaterkeerende dijken langs de voorhaven werden gemaakt van ongeveer Augustus 1887 tot in Augustus 1892 met kleigrond, voortkomende uit de ontgraving tot voorhaven van den Zwaambolder en overigens uit de niterwaard, de Havelingen, onmiddellijk bewesten den Krinkelwinkeldijk en uit eene niterwaard nabij Schelblinnen.

De ophoogingen achter en op den dijk, tevens vestingwal, noodig voor de militaire verdediging, zijn gemaakt van zand, gebaggerd uit de rivier, en gedekt met kleigrond.

Bij het opwerken, verhoogen en verzwaren van den dijk, tevens vestingwal, werden herhaaldelijk verzakkingen waargenomen, en wel het meest bij de linkerflank van bastion IV, het geheele bastion V en de courtine V--VI. De verzakkingen bedroegen meermalen 1 M. en herhaaldelijk van 2 tot 2,85 M. Daarmede gingen dan gepaard

voortuilschuivingen tot zelfs 2,50 M. en opkomen van den voorgelegen grond tot 3,50 M. hoogte.

Meer en meer bleek, dat wanneer de aanvankelijke eischen moesten worden vastgehouden, de dijk niet op de bepaalde hoogte zou kunnen worden gebracht. Eene afdoende grondverbetering, als gemaakt bij het noordelijk deel der werken voor bastion II, zou eene uitgaaf vorderen van minstens f 200 000.

De aannemer verzocht in September 1890 om vermindering in hoogte van de bepaalde zandophoogingen binnen de bastions IV en V, om vergunning de zandvullingen in het profiel van den rivierwaterkeerenden voorhavendijk -- tevens vestingwal -- door klei te mogen vervangen en den voortuilschoven of nog uit te schuiven grond te mogen laden zittlen.

Na overleg met de militaire genie werden bij overeenkomst de volgende wijzigingen bepaald:

Het bovenvlak van twee zandbeddingen in de bastions IV en V, in het bestek bepaald op 13,20 M. + A.P., werd verlaagd respectievelijk tot 11,60 M. en 9,60 M. + A.P., en eene traverse in laatstgenoemd bastion, in het bestek bepaald op 10,20 M. + A.P., werd verlaagd tot 9,60 M. + A.P.

Bij de zandbelasting en de traverse in bastion V werd op 6,60 M. + A.P. een berm gespaard breed 2 M.

Eene bepaalde zandvulling in den dijk met het ondervlak op 5,60 M. + A.P. en met het bovenvlak op 9,50 M. onder de kruin werd weggelaten en door klei vervangen.

Het buitenbeloop van twee traverzen in bastion IV werd van 5 op 1 verflauwd tot 2 op 1.

De grond, welke voor den dijk, tevens vestingwal, opgekomen was, behoeft, voor zooverre hij beneden 2 M. + A.P. lag, niet te worden opgeruimd doch moest zoodanig worden afgewerkt, dat er eene sloot of greppel langs den voet van den dijk ontbond, in den bodem gelijk met den onderkant der steenglooiing (1,20 M. + A.P.) tegen het dijksbeloop en dat het buitendijksche terrein van eene hoogte van 2 M. + A.P. of lager bij de sloot buitenwaarts onder 60 op 1 alliep. Langs de noordzijde van den Ouden Wolpherschen dijk moest tot afscheiding van het opgekomen terrein eene sloot worden getraven van tegenover de spits van bastion V tot nabij den steenen beer, diep in den bodem 1 M. + A.P.

Voorts werd bij de overeenkomst bepaald, dat getracht moest worden overal zoo na mogelijk te blijven bij de in bestek en de daarbij behorende teekeningen bepaalde afmetingen, en werd den aannemer de verplichting opgelegd om voor zijne rekening het noodige te leveren tot het stellen eener palisadeering tot verdediging van den vestingwal langs den buitenberm tusschen de spits van bastion V en den steenen beer; een en ander werd opgeslagen onder eene zinken overdekking in het bastion binnen den dijk.

Alle de rivierwaterkeerende dijken werden verder zonder ongevallen tot stand gebracht.

Het maken van den dijk, tevens vestingwal, langs de oostzijde van het Merwedekanaal, vorderde veel moeite. Het 67 M. lange gedeelte van 50 tot 117 M. benoorden het binnenfront van de Merwedeschuis, alzoo vlak benoorden de grondverbetering voor den grondduiker, verzakte herhaaldelijk en schoof daarbij kanaalwaarts uit. Ten slotte werd den aannemer vergund om den in het kanaal uitgepuilden grond beneden het vlak van 0,59 M. + A.P. te laten zitten. De breedte van den kanaalbodem verminderde hierdoor daar ter plaatse van 30 tot 22 M., maar dit had geen overwegend bezwaar, omdat de vernauwing geen hinder deed aan den toegang tot den slujs.

Toen de nieuwe rivierwaterkeerende dijken langs de voorhaven voltooid waren, moesten die dijken, de verhoogde en verzwaarde steenen beer bij bastion VI en de schutsluis worden onderworpen aan de door Dijkbestuur van de Ablasserwaard geëischte proef, door daarin water te brengen tot de hoogte van 6 M. + A.P.; en dat peil gedurende vijf etmalen te behouden.

Op 3 September 1892 werd bij eenen waterstand in de voorhaven van 2,82 M. + A.P. begonnen met het opmalen van water uit het Steenenhoeksche kanaal door middel van vier centrifugaalpomp. Op 16 September 1892 was de bepaalde hoogte van 6 M. + A.P., verkregen. Zonder in- of afmalen en zonder regen daalde de waterstand in de bij den stand van 6 M. + A.P. 17,5750 H. A. groote kom in 15 uren 0,017 M. Hiervan kan gerekend worden 0,0005 M. door verdamping en dus 0,0165 M. door kwel.

Op 21 September 1892 werd begonnen het water langzaam af te laten.

De uitkomst der beproeving was in alle opzichten bevredigend.

De doorgraving van den Ouden Wolpherschen dijk tot vorming van den mond der voorhaven werd in December 1892 aangevangen.

In de laatste dagen van April 1893 was eene in den bodem 30 M. breede geul gevormd, diep 3,20 M. + A.P.; en op 1 Mei 1893 werd het kanaal over zijne geheele lengte van het Noordzeekanaal tot de Merwede voor de scheepvaart opengesteld.

Het doorgraven van den Ouden Wolpherschen dijk had het gevolg, dat de toegang van de stad Gorinchem tot de rivier niet anders meer mogelijk was dan door de smalle en lage Waterpoort, waardoor breed en hoog geladen wagens niet konden passeren.

Om daarin verbetering te brengen is de aanlegplaats buiten de Waterpoort waterrij opgehoogd en die poort zelve afgebroken en vervangen door eene 6,10 M. breede open coupure.

De ophooging der aanlegplaats is geschied met grond, voortkomende uit de doorgraving van den dijk.

Hoogheemraadschap de Ablasserwaard met Arkel beneden de Zouwe.

Bij de met Dijkgraaf en Hoogheemraden van de Ablasserwaard met Arkel beneden de Zouwe gevoerde onderhandelingen bleek van zeer bezwarende eischen omtrent de afmetingen en de samenstelling van de waterkeeringen, in het bijzonder van de daartoe te vervormen wallen der vesting Gorinchem.

Niet alleen gold dit die vestingwallen, welke rivierwaterkeeringen moesten worden, maar ook die binnen de Merwedestuis tusschen deze en de Arkelpoort.

De eisch omtrent deze laatste had de bedoeling daardoor eene meer vertrouwbare waterkeering te verkrijgen tegen eventueel Geldersch inundatiewater en hoezeer hij met den Merwedekanaalaanleg geenerlei verband hield en daarop herhaaldelijk werd gewezen, werd hij door het dijksbestuur gehandhaafd en de inwilliging daarvan als eene der hoofdvoorwaarden van toetreding gesteld.

Voor de samenstelling der nieuwe waterkeeringen werd het gebruik van uitsluitend klei gevorderd en die eisch zelfs zoover doorgevoerd, dat de bestaande vestingwallen, alleen voor zooverre zij uit klei bestonden, in het profiel der nieuwe waterkeeringen mochten worden opgenomen.

Het voldoen aan den eisch om zeer zware profielen uitsluitend te maken uit zwaren grond, was vooral bezwarend met het oog op den ter plaatse bestaanden slappen ondergrond.

De noodzakelijkheid van overeenstemming om tot uitvoering der werken te kunnen overgaan heeft niettemin ten slotte moeten doen besluiten om aan de gestelde eischen toe te geven.

De gesloten overeenkomst bepaalt:

de afmetingen van de geheel van klei te maken waterkeeringen, waarbij voor zooveel de vestingwallen betreft, mede rekening is gehouden met de eischen door de Genie in het belang der militaire verdediging gesteld en waarover Hoofdstuk IV handelt;

het betalen door den Staat van den onslag voor de vergraven of uitgebaggerde landen;

de bevoegdheid van toezicht door het dijksbestuur en de daartoe aan te wijzen ambtenaren op de uitvoering van de werken, voor zoover die met de waterkeeringen van het Hoogheemraadschap in verband staan;

het beproeven der nieuwe waterkeeringen door van weërszijden te benoemen deskundigen, alvorens de bestaande door te graven;

de bevoegdheid van het dijksbestuur tot het desnoodig doen aanbrengen in den winter bij hooge rivierstanden van voorzieningen of versterkingen aan de tot waterkeeringen vervormde vestingwallen, na overleg met den betrokken officier der Genie;

het voortdurend onderhouden der werken door den Staat;

het niet brengen van water op het Steenenhoeksche kanaal door schutting met de nieuwe sluis aan de Merwede bij Gorinchem, wanneer het den stand van 2,52 M. + N.P. heeft bereikt. Deze bepaling is in de overeenkomst opgenomen, omdat zij bindend is voor het Hoogheemraadschap van de Alblas-erwaard, als partij in de meergenoemde conventie van 1819 omtrent de verlenging der Liuge van Gorinchem tot Steenenhoek.

Gemeente Gorinchem.

De ingrijpende verandering, welke de kanaalaanleg bracht in werken toebehoorende aan of van belang voor de gemeente Gorinchem, vorderde een langdurig overleg.

Reeds in Hoofdstuk VIII is vermeld, dat geene overeenstemming kon worden verkregen omtrent de vervanging van den grondduiker onder het Steenenhoeksche kanaal, dienende tot waferafvoer van het westelijk deel der stad naar den Schelluinschen vliet en dat deze zaak uiteindelijk heeft geheven tot eene procedure, waarin vonnis is gesproken op 17 April 1887.

841°-1542

11909 13/3/98.

M.C. van KLEI
ZUSTERSTRAAT 2^a-4
4201 EL GORINCHEM
TEL: 0183 660070

Gorinchem 14-03-1998	
van Zuid-Holland	
directie Water en Milieu	
Dag. 13 MAI 1998	
Deel nr	153455
Post nr	148455
	02
	153003
ABC	CVM

Aan:
Het College van
Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Vestingwallen Gorinchem
t.a.v. Mevr. Y. Veraar

Onderwerp:
Aanvullingen op de reeds verstuurde notitie 'Van Klei-De Kroon
4 maart 1998, m.b.t. opmerkingen, aanbevelingen richtlijnen MER/
Beleidsanalyse.

Geacht College,

Na met belangstelling kennis te hebben genomen van de Startnotitie 'Verbetering Vestingwallen Gorinchem', is ondergetekende tot de conclusie gekomen dat het van het grootste belang is de Richtlijnen voor het opstellen van de MER/Beleidsanalyse met de hierna volgende punten aan te vullen, alswel uit te breiden.

- A. verdedigingswerken gelegen buiten de Gerevêeerde Vestingwallen, (VAK 1,2,3, en 4 deelsectie A en B).
- B. 2^e afsluiting Dalempoort, (VAK 12 deelsectie A).
- C. 2^e afsluiting Waterpoort, (VAK 12 deelsectie D).
- D. principe-oplossingen Gerevêeerde Vestingwallen, (VAK 1,2,5,6,7,8 en 9 deelsectie A,B en C).

punt A.:

Het gebied buiten de Dalempoort is in alle details uniek en van hoge cultuurhistorische waarde als verdedigingswerk buiten de gerevêeerde vestingwallen. De tijd heeft er stilgestaan. De profielen van militaire verdedigingswerken zijn wat verflauwd maar nog voor 100% aanwezig en duidelijk te zien vanaf de nabij staande molen 'De Hoop'. De hierbij gevoegde tekening van G.M. Kurz geeft een goed beeld van het gebied voor de Gerevêeerde Vestingwal voor bastion 8. Het gebied is in de startnotitie zwaar onderbelicht gebleven.

punt B.:

De 2^e kering-, cq. afsluiting van de Dalempoort met een klep of puntdeuren, zoals aangegeven in de startnotitie is visueel onaanvaardbaar. De Dalempoort is de allerlaatste complete poort in de Gerevêterde Vestingwallen. Een keuze van een 2^e kering, cq. afsluiting dient uitgebreid te worden met een schuifdeur (zie bijgevoegde tekeningen (2 stuks), die in de poortwand kan worden opgenomen. Deze oplossing zal visueel het minst storend zijn.

Door de situering van een betonnen doos waarin de schuifdeur, hoogte 313cm is opgenomen, te plaatsen achter de Gerevêterde Vestingwal en vóór de 1^e kering, cq. afsluiting, wordt de hoofdstabiliteit van de Dalempoort niet aangetast.

Bijzonder is, dat peilmaten ten opzichte van N.A.P., vastgelegd in 1897 en opnieuw vastgesteld in 1997, afwijkingen aangeven van 1 tot 3cm., wat duidelijk maakt hoe stabiel de ondergrond ter plaatste is.

punt C.:

Voor de 2^e afsluiting van de Waterpoort geldt hetzelfde als voor de Dalempoort. Een keuze dient uitgebreid te worden met een schuifdeur (zie tekening) van 190cm hoogte, die eveneens in de poortwand moet worden opgenomen. In dit geval moet de 1^e kering, cq. afsluiting naar achteren geplaatst worden.

Rekening moet worden gehouden dat in de toekomst de in 1893 afgebroken Waterpoort weer herbouwd zal worden. De beweging, cq. financiering daarvoor komt steeds dichterbij. Eveneens is ook voor deze poort op te merken, dat peilmaten de laatste 100 jaar niet zijn veranderd.

Het onaanvaardbaar gedeeltelijk breken-, slopen van metselwerk van de poorten wat andere oplossingen voor een 2^e kering in de weg staat (zie startnotitie), is hypocriet. Er moet aan het totale monument, Vestingwallen en Poorten, zoveel gebroken en gesloopt worden om deze in goede conditie te krijgen, dat een zorgvuldige ingreep in de muren van de poorten geen probleem behoeft te zijn. Het verzoek is dan ook dit punt uit de startnotitie te schrappen.

punt D.:

Ten eerste moet opgemerkt worden dat de in de startnotitie aangegeven doorsnede van de Gerevêterde Vestingwallen een verkeerd beeld geeft van de peilmaten ten opzichte van N.A.P. Wat als 200cm +N.A.P. in de stratnotitie is aangegeven, is in werkelijkheid N.A.P.

Alle peilmaten liggen dus 200cm hoger.

Het gemiddelde buitenwaterpeil is aangegeven op 100cm. +N.A.P. (na correctie peilmaatfouten).

Dit is een onjuist beeld.

Uit gegevens, verstrekt door R.W.S., (metingen 4-maal daags, 2-maal bij eb- en 2-maal bij vloed per dag) blijkt dat over 1997 het gemiddelde buitenwaterpeil tussen eb en vloed 420-maal per jaar 55cm. en 710-maal, 80cm. is en 340-maal beneden of boven genoemde buitenwaterpeilen.

Voorgaande geeft aan dat een berm volgens nieuw profiel zich visueel sterker zal manifesteren als bij een gemiddeld buitenwaterpeil van 100cm.

Het is onaanvaardbaar dat voorgestelde bermen voor de gerevêterde vestingwallen worden aangelegd.

De berm aan de voet van de Gerevêteerde Vestingwallen mag niet breder-, hoger worden dan nu. Bij overschrijding van de grenslijn van het Grachtboord of Escarp komt de Oostgracht als Vestingonderdeel in het gedrang. Een versterking van het historisch beeld getuigt van minachting voor het monument, Gorinchemse Vestingwallen. Een versterking van de Gerevêteerde Vestingwallen moet gezocht worden in de wal, ongeacht of er bebouwing achter staat of niet.

Gedachten en besluiten in de projectgroep 'Vestingwallen Gorinchem', geven aan dat er een damwand voor de voet van de Gerevêteerde Vestingwal moet komen tot 200cm +N.A.P.

Een damwand aan de voet van de Gerevêteerde Vestingwal tot 200cm +N.A.P., om piping onder de Gerevêteerde Vestingwallen door en het draagvermogen te vergroten ter plaatse van de teen van genoemde wallen zal tot gevolg hebben dat de koppen van de houten palen en de houten kespen, die gelegen zijn op N.A.P., weg zullen rotten als gevolg van het dalen van de grondwaterstand achter genoemde damwand. Verzakkingen van de Gerevêteerde Vestingwallen zullen over 20 of 30 jaar plaatsvinden.

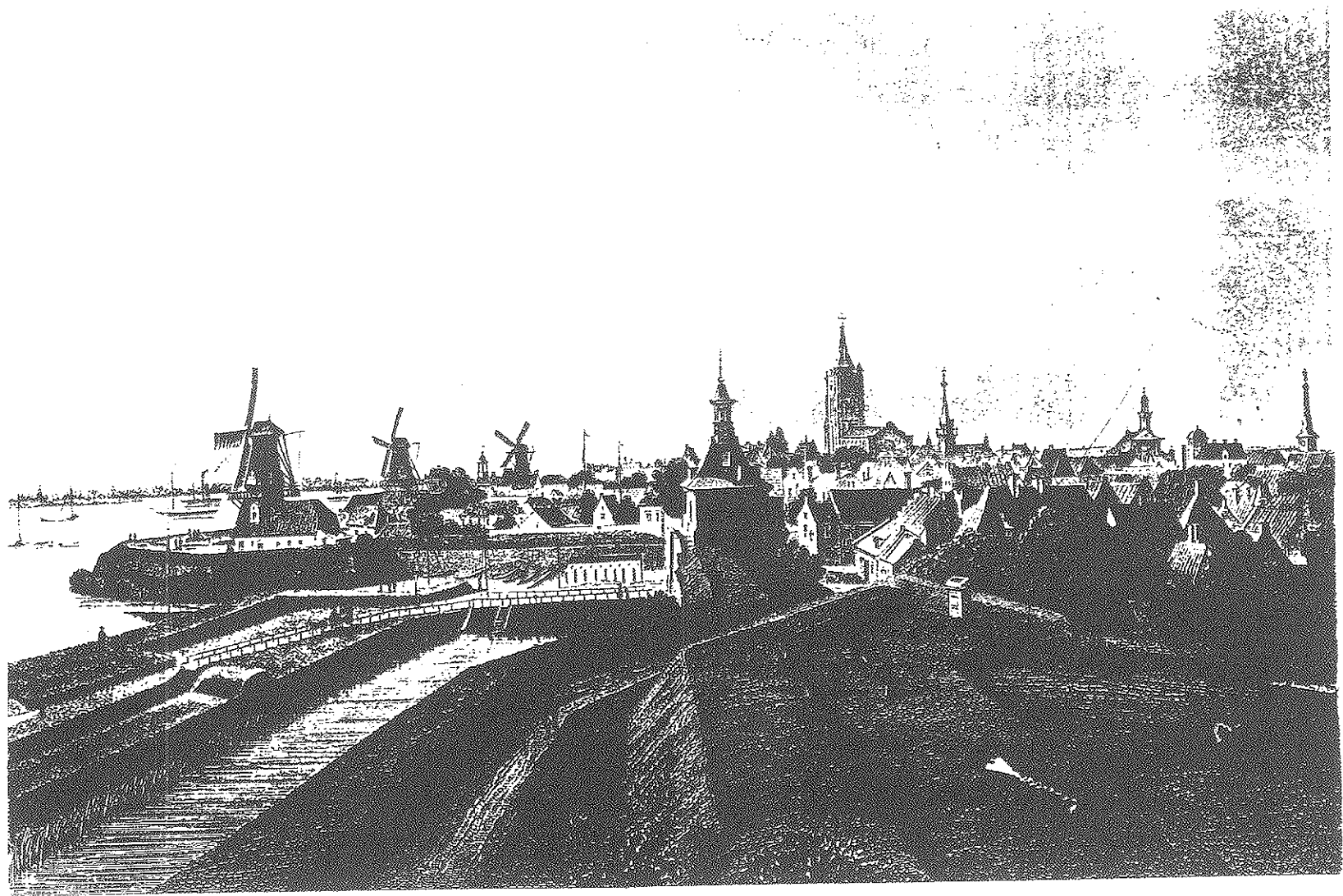
Steun van de Gerevêteerde Vestingwallen kan worden verkregen door boorpalen onder een hoek van bijvoorbeeld 20 graden te plaatsen en middels betonconstructies onder de teen van de Gerevêteerde Vestingwallen het draagvermogen van de funderingen onder de wallen te vergroten (zie bijgevoegde tekening).

Tot slot verzoek ik U, daar ik het welhaast onmogelijk acht alles in en middels geschrift direct helder en inzichtelijk te maken, voorgaande mondeling te mogen verdedigen.

Met vriendelijke groet,

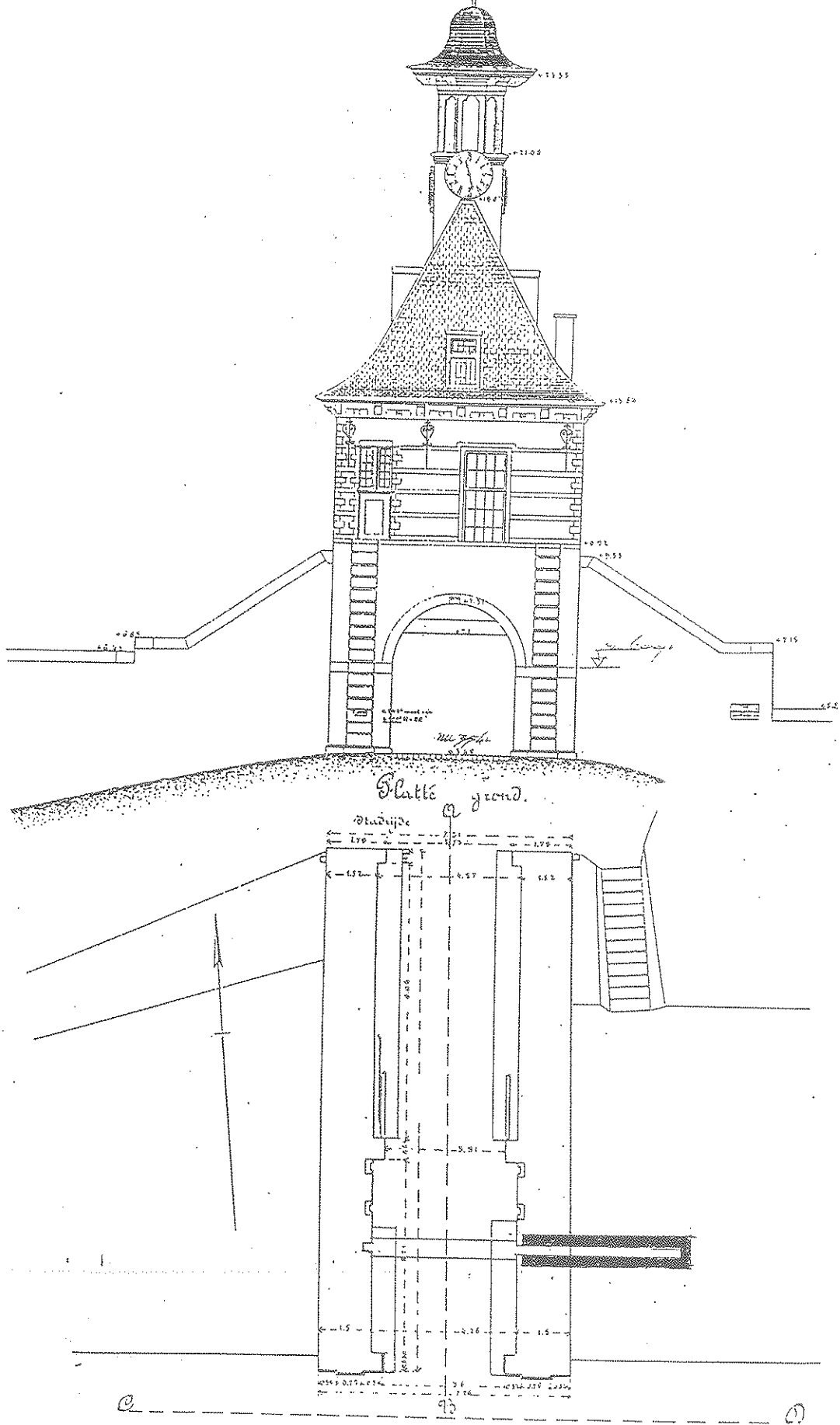
M. van Klei

A large, stylized handwritten signature in black ink, written over a long, thin horizontal line. The signature is cursive and appears to be 'M. van Klei'.

AMSTERDAM

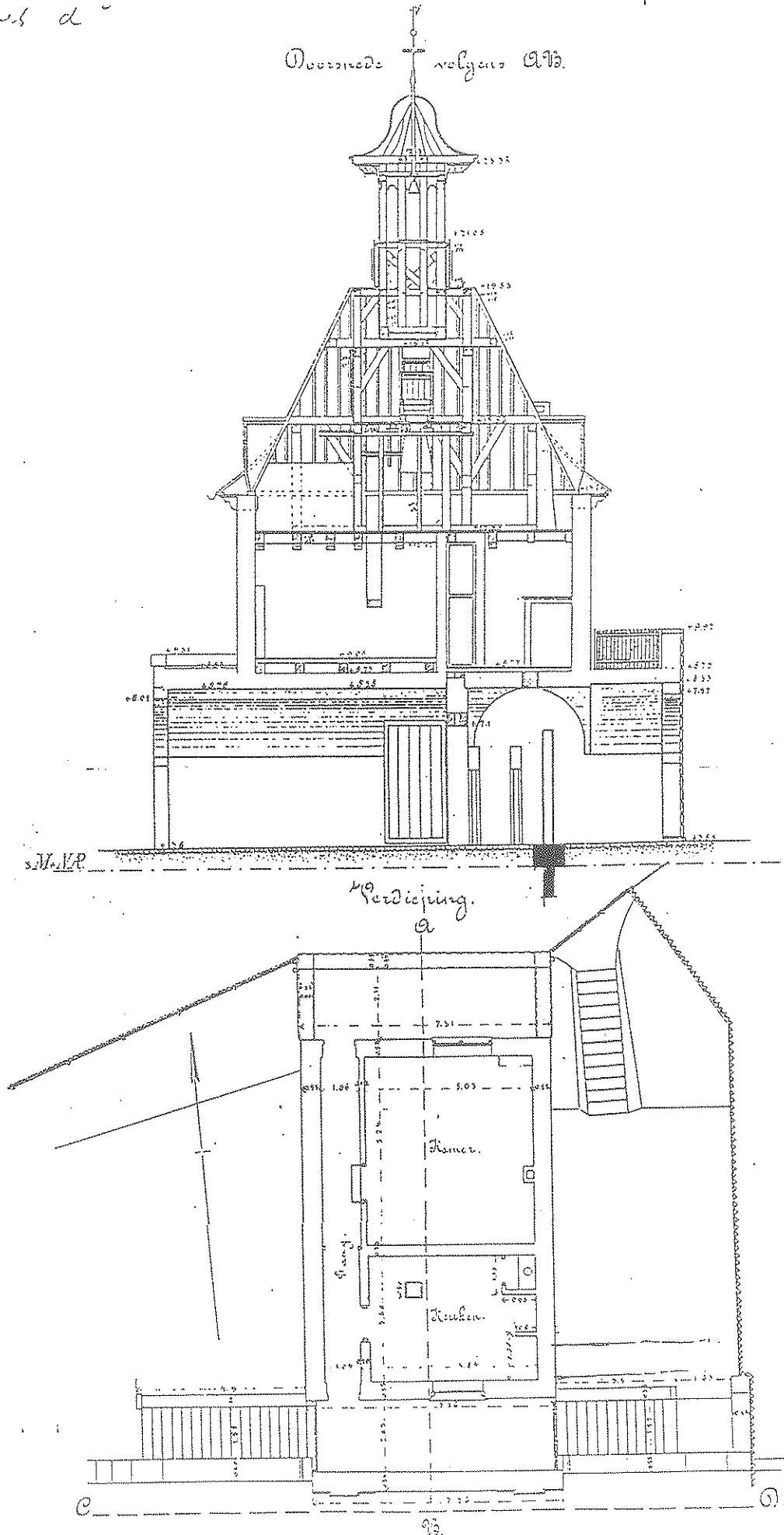
Standgericht volgens C.D.

Dalempoort

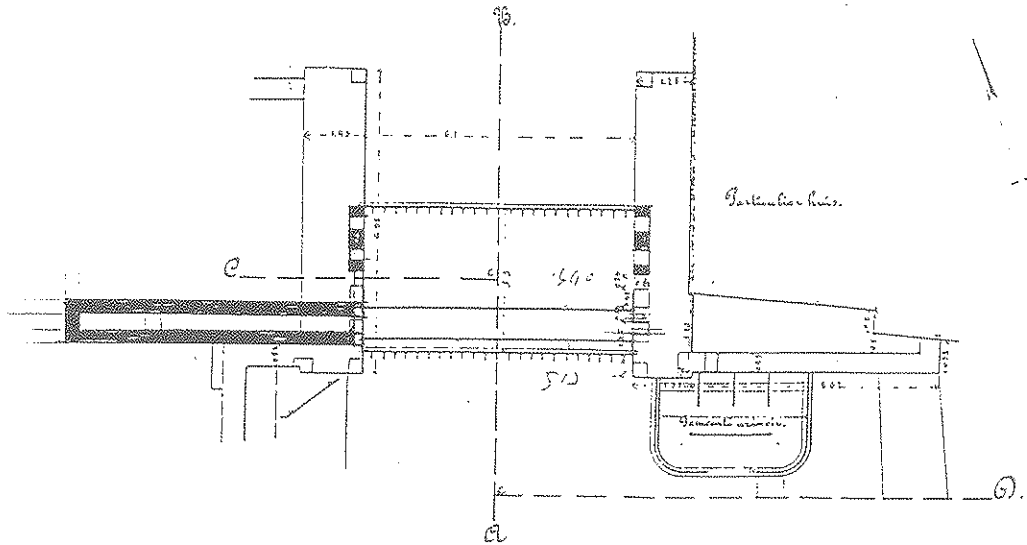
Balkenplan d

Overzichtsplan volgens A.B.

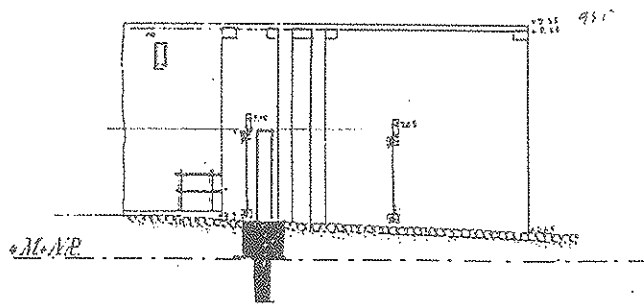

Coupage der voormalige Waterpoort e.
(1:100.)

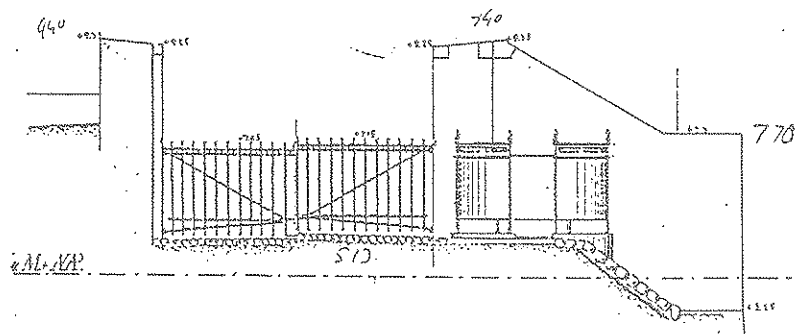
Bovenaanzicht.

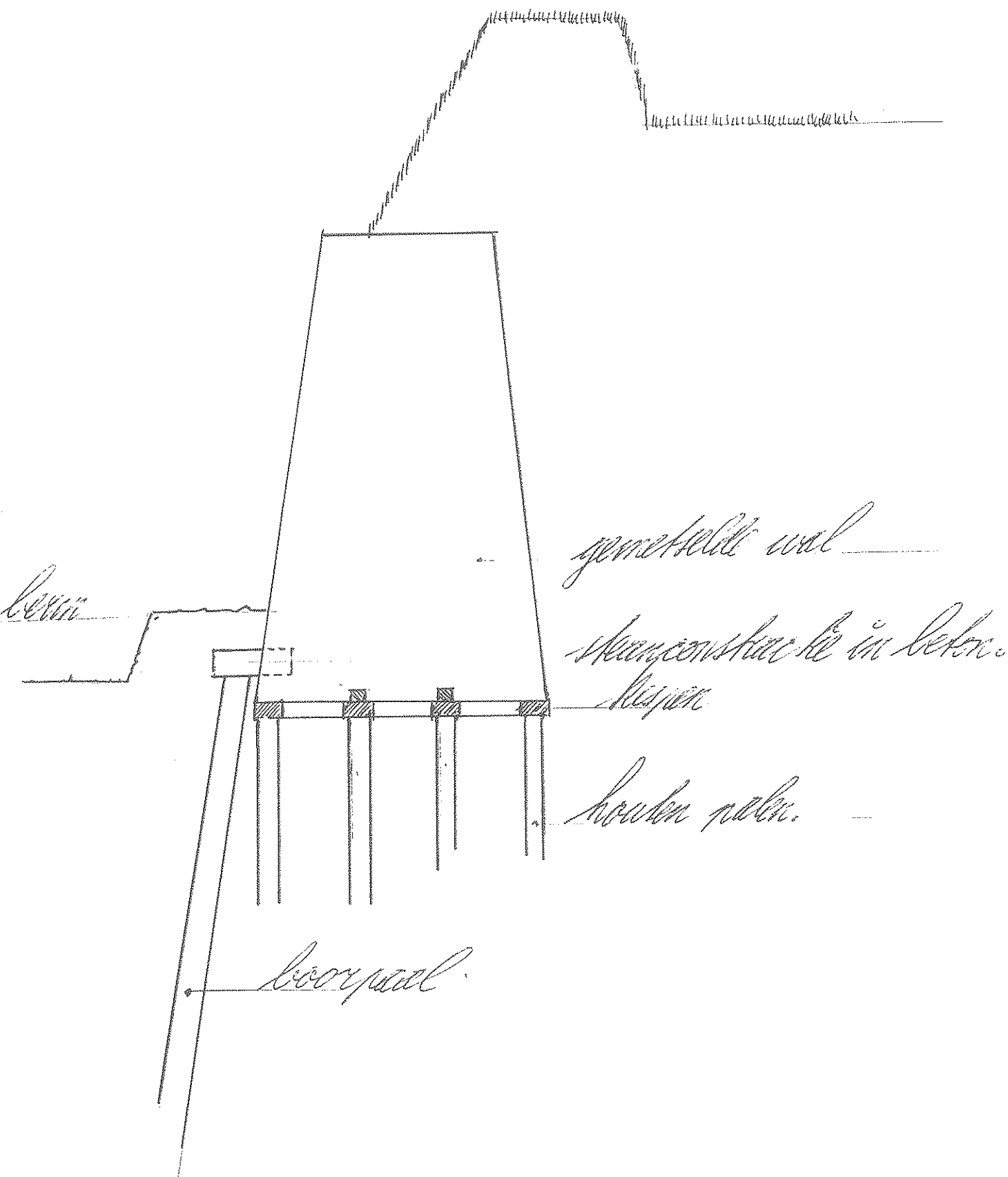

Standgezicht volgens B.B.

Overzichts en standgezicht volgens C.D.

gemetselde wal

Stangenstucke in beton

houten palen

looppaal

M.C. van Klei
Zusterstraat 2a-4
4201 EL Gorinchem
0183-660070

Aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP 's Gravenhage

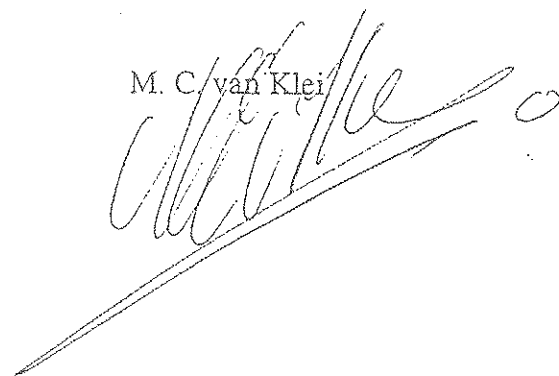
Betreft: D W M 150571

Goorinchem, 9 februari 1998

Geachte College,

Hierbij een afschrift van mijn schrijven aan de Coördinatie Commissie
Dijkverzwareing

M. C. van Klei

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M.C. van Klei', written over a horizontal line. The signature is stylized and cursive.

M.C. van Klei
Zusterstraat 2a-4
4201 EL Gorinchem
0183-660070

Aan de Coördinatie Commissie Dijkverzwaring
T.a.v. de Weledele heer D. Verplak
Postbus 90602
2509 LP 's Gravenhage

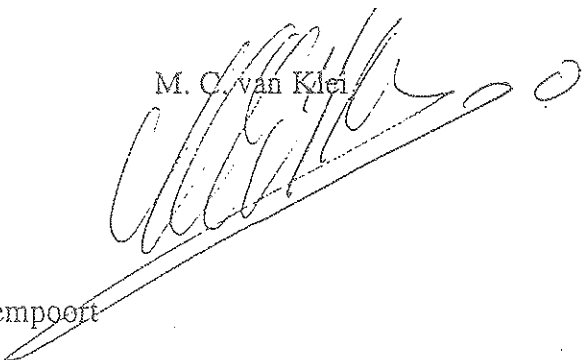
Gorinchem, 9 februari 1998

Geachte Commissie,

Hierbij verzoek ik U de thans ter visie liggende Startnotitie Vestingwallen Gorinchem in te trekken, dit op basis van onjuiste informatie t.a.v. formulering tweede kering in de Dalem- en Waterpoort, welke zo blijkt bedoeld als eerste kering, zie bijgevoegd besprekingsverslag 4 februari 1998.

Hoogachtend,

M. C. van Klei

P.S. zie bladzijde 11, Waterkerende kunstwerken.
bladzijde 36, Deelsectie A Dalemsedijk Dalempoort
bladzijde 42, Dalempoort
bladzijde 43, Waterpoort
Bijlage 3 , Principe oplossingen Tweede kering Waterpoort ontbreekt,
bijlage principe oplossing tweede kering Dalempoort (dit laatste in de door U aan mij toegezonden startnotitie).

Gorinchem, 4 februari 1998

Gorinchem, 28 januari 1998, 13:00 uur, Kantoor Hoogheemraadschap Tolhuis

Aanwezig:	Dhr. Trompetter	Hoogheemraadschap
	Dhr. Brands	adviseur voor Arcadis
	Mevr. Kollf	Landschapsarchitect
	Dhr. Carpay	Arcadis
	Dhr. Van Klei	inwoner Gorinchem

De bedoeling was een wandeling door de Dalempoort naar het gebied buiten de wallen. Door tijdgebrek komt de afsluiting Dalempoort aan de orde.

Dhr. Van Klei legt aan de hand van oorspronkelijke tekeningen van de Dalempoort en de Waterpoort, alsmede aan de hand van een door dhr. Van Klei gemaakte schets van een door hem voorgestelde schuifdeur, de vorm en de plaats in de Dalempoort uit. Een eerdere schets van een door Dhr. Van Klei voorgestelde schuifdeur dateert van 27 oktober 1997.

Gedeeltelijk slopen van het monument Dalempoort voor het plaatsen van een betonnen doos waarin de stalen schuifdeur wordt geborgen, moet gezien worden als een zorgvuldig wegzagen van een stuk wand aan de oostzijde. Dit stuk wand zal een breedte hebben van 100 cm en een hoogte van 450 cm. Na gereedkomen van de betonnen doos welke 150 cm in de muur en 350 cm in het daarachter liggende grondlichaam rust, ligt 100 cm van de 450 cm hoogte beneden het straatniveau. De betonnen doos kan eventueel steunen op drukpalen.

Na plaatsing van de schuifdeur kan de opening in de wand gesloten worden met metselwerk tot een sleuf van 25 a 30 cm, waarin de stalen deur zichtbaar is. Deze deur kan handmatig gesloten worden; een kwetsbaar hydraulisch systeem is dus niet nodig.

In de kazeien bestrating van muur tot muur komt een betonnen goot of rails met een breedte van 45 a 55 cm. De bovenkant wordt afgewerkt met hardsteen. In de westwand moet een sponning gezaagd worden van 25 a 30 cm breed en 25 cm diep, voor zover nodig om de voorkant van de schuifdeur in gesloten toestand te bergen.

Aan de hand van de door hem zelf gemaakte schets van de schuifdeur legt dhr. Van Klei uit dat de deur aan de bovenkant een naar de rivier gerichte holling moet krijgen om golfoverslag te breken. Hierdoor hoeft de bovenkant van de deur niet hoger te zijn dan 670 + NAP (dijkhoogte). Ook zeeweringen worden van deze profielen voorzien om de golfoverslag te breken. Om kwelwater ter plaatse van de goot of rails te keren zal een aanlegdiepte van 200 cm nodig zijn. Waarschijnlijk is de fundering tussen de oostwand en de westwand verbonden door een fundering vloer.

Dhr. Van Klei wijst erop dat de reeds lang in gebruik zijnde kofferdam in de poorten het eerste hoogwater nu en in de toekomst tegen zullen houden. De schuifdeur of klep hoeft pas in het uiterste geval gesloten te worden. In de startnotitie is sprake van 'de tweede kering'.

Mevr Kollf stelt de vraag hoe vaak gebruik gemaakt wordt van een dergelijke tweede kering.

Dhr. Trompetter antwoordt dat daarvan zeker eenmaal in de twee jaar sprake van zal zijn.

Dhr. Van Klei uit zijn verbazing over deze opmerking omdat de kofferdam van oktober tot maart permanent aanwezig is.

Dhr. Trompetter zegt vervolgens dat men ervan uit moet gaan dat de kofferdam in de toekomst komt te vervallen. Deze dam is geen historisch gegeven. Vroeger namelijk was de Dalempoort toegang tot Gorinchem vanuit de richting Dalem/ Vuren.

Dhr. Van Klei wijst erop dat de kofferdam minder lang in de Dalempoort lag in verband met de toegankelijkheid van de stad. Bij hoogwater werd deze pas geplaatst en gingen handkarren als ook wagens met paarden via de Lingsesdijk. Dhr. Trompetter schijnt niet goed op de hoogte te zijn van de historie en het functioneren van de poorten.

Dhr. Trompetter en Dhr. Carpay geven aan dat een bezwaarschrift tegen de klep gemaakt kan worden in de komende tervisielegging van de startnotitie.

Dhr. Brands reageert dat in de startnotitie opgenomen is dat monumenten niet gesloopt of gebroken mogen worden.

Dhr. Capay merkt op dat het voornoemde, door dhr. Brands opgemerkte, punt kan worden meegenomen in het bezwaarschrift door om wijziging daaromtrent te verzoeken.

Dhr. Van Klei meldt dat klep en machinekamer een visuele vervuiling van de Dalempoort veroorzaken van 25 m² in openstand (vrije doorgang). Daarentegen is in het geval van een schuifdeur sprake van slechts 5 m².

Dhr. Brands wil de visuele vervuiling beperken door de klep te beplakken met kazeien.

Na voorgaand gesprek geeft dhr. Trompetter aan dat in de Werkgroep Wallen Gorinchem besloten is dat daar waar geen versterkend scherm achter de gereveteerde vestingwal aangebracht kan worden, door bijvoorbeeld de aanwezigheid van woningen, dat daar een stalen damwand voor de gereveteerde wal geplaatst wordt van 180 cm + NAP.

Uit een later contact, door Dhr. Van Klei opgenomen met dhr. Trompetter, blijkt dat de poorten in de toekomst er als volgt uit zullen zien en zullen functioneren:

In een situatie waarin sprake is van hoogwater wordt het Hoogheemraadschap op de hoogte gesteld door Rijkswaterstaat. Via een TV-scherm wordt bekeken in hoeverre personen en/of voertuigen zich in de poorten bevinden. Een alarmbel wordt geluid, waarna een druk op de knop de poorten sluiten. Wie op die knop zal moeten drukken is nog onbekend, het Hoogheemraadschap of de gemeente.

Conclusie

De startnotitie geeft ten aanzien van de afsluiting van de poorten een verkeerd beeld.

Een eenvoudige, doeltreffende, handbedienbare en bovenal goedkoper alternatief wordt gereageerd met onvoldoende onderbouwde argumenten.

De aanwezigheid van een damwand van 180 cm + NAP komt niet zuiver tot uitdrukking in de startnotitie, maar wel in de Gorcumse Courant van 4 februari.

Eigenlijk moeten naast de startnotitie in globale vorm bermen etc. op schaal 1:1 voor of tegen de wallen/ poorten aangebracht worden om de "doorsnee" burger te laten begrijpen wat gaat gebeuren.

Het totale monument van de Merwedesluis tot de Merwededijk is deze investering waard.

M. van Klei
Zusterstraat 2a
Gorinchem
0183 660070